

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

2014

Ludmila Pikešová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Lidskoprávní nevládní organizace v mezinárodní
politice**

Ludmila Pikešová

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

**Lidskoprávní nevládní organizace v mezinárodní
politice**

Ludmila Pikešová

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Šárka Cabadová Waisová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Chtěla bych poděkovat své vedoucí bakalářské práce Doc. PhDr. Šárce Cabadové Waisové, Ph.D. za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Nevládní organizace.....	4
2. 1 Definice pojmu nevládní organizace.....	4
2. 2. Klasifikace nevládních organizací	6
2. 3. Rozvoj nevládních organizací	8
2. 4. Vztah mezi NGOs, státy a IGOs	11
3. Lidskoprávní nevládní organizace	13
3. 1. Postavení NGOs ve Spojených státech	17
3. 2. Nástroje LP NGOs	17
3. 2. 1. Agenda setting.....	18
4. Ottawská konvence	21
4. 1. Nášlapné miny.....	21
4. 2. Snahy o odzbrojení a delegitimizaci nášlapných min.....	23
4. 3. Mezinárodní kampaň za zákaz nášlapných min.....	27
4. 4. Smlouva o zákazu nášlapných min	29
4. 5. Spojené státy a Ottawská konvence	30
4. 5. 1. Agenda setting.....	31
5. Konvence z Osla	42
5. 1. Kampaň za zákaz tříštivé munice.....	44
5. 2. Úmluva o kazetové munici.....	45
5. 3. Spojené státy a Konvence z Osla	46
5. 3. 1. Agenda setting.....	47
6. Závěr.....	52
7. Seznam použité literatury.....	54
8. Resumé.....	70

Seznam zkratek

CCW	The Convention on Certain Conventional Weapons (Konvence o některých konvenčních zbraních)
CMC	Cluster Munition Coalition (Koalice za zákaz tříštivé munice)
GONGO	Governmental Non-Governmental Organization (vládnou řízená nevládní organizace)
HI	Handicap International (lidskoprávní nevládní organizace)
HRW	Human Rights Watch (nevládní organizace pro lidská práva)
ICBL	International Campaign To Ban Landmines (Mezinárodní kampaň za zákaz nášlapných min)
ICRC	International Committee Red Cross (Mezinárodní výbor Červeného kříže)
IGO	Inter-Governmental Organization (mezivládní organizace)
MVČK	Mezinárodní výbor Červeného Kříže
NGO	Non-Governmental Organization (nevládní organizace)
USCBL	United States Campaign to Ban Landmines (Kampaň Spojených států za zákaz nášlapných min)
VVAF	Vietnam Veterans of America Foundation (nevládní organizace válečných veteránů)

1. Úvod

Cílem mé práce je pokusit se identifikovat, jaké nástroje používají lidskoprávní nevládní organizace při nastolování témat u lidskoprávních norem. Práce bude rozdělena na dvě na sebe navazující části – teoretickou a praktickou. V teoretickém úvodu se budu nejprve věnovat obecné charakteristice pojmu nevládní organizace, vymezením historické perspektivy a budu se zabývat nárůstem participace nevládních organizací v mezinárodní politice. Ta se objevuje především ve dvacátém století, kdy dochází k úpadku suverenity národních států a západní hegemonie, na druhé straně k vzestupu občanské společnosti, a v mezinárodním prostředí tak i k otevření prostoru pro nevládní organizace (Boli – Thomas 1999: 1–2). V další kapitole se zaměřím na samotné lidskoprávní NGOs, které se prosazují zejména v průběhu studené války, kdy tito aktéři vyplnili prostor v oblasti humanitární pomoci, a tím si na mezinárodním poli vydobyli velmi silné postavení. Další kapitola bude věnována tomu, jaké nástroje lidskoprávní nevládní organizace používají při procesu agenda setting. LP NGOs hrají důležitou roli při rámování témat, nastolování agendy a vyvíjí tlak na vlády států, aby přehodnotily své postoje (Claude 2001: 3–6).

V druhé části práce, která má podobu případové studie, pak ukážu využití těchto nástrojů, a to prostřednictvím analýzy konkrétních kampaní, na kterých se nevládní organizace podílely. NGOs se sdružily do koalic, v nichž se mezi nestátními aktéry vytváří pevné vazby, čímž došlo k výraznému posilování vlivu při nastolování agendy u lidskoprávních norem. Vzhledem k rozsahu práce jsem si vybrala dvě kampaně: Kampaň za zákaz nášlapných min a Kampaň za zákaz kazetové munice. Mezinárodní kampaň za zákaz nášlapných min (ICBL) je považována za jednu z nejúspěšnějších akcí vedených nevládními aktéry v oblasti lidských práv, čímž představovala další evoluci v potenciálu globální světové společnosti a jejím dopadu na chování států. S koncem studené války se lidskoprávní nevládní organizace začaly angažovat v konfliktech a byly tak svědky ničivých následků těchto zbraní, a proto na počátku devadesátých let

dvacátého století tito aktéři definovali téma nášlapných min jako humanitární a bezpečnostní problém a později společně vytvořili Mezinárodní kampaň za zákaz nášlapných min. Ta navazovala na rámcovou Úmluvu o zákazu konvenčních zbraní¹ z osmdesátých let, která se ale formálně netýkala vnitřních konfliktů, tudíž nebyla zcela účinná. Nevládní organizace proto cítily potřebu vytvořit nový koncept, který by byl adekvátní složitosti problematiky nášlapných min (Axworthy 2012: 73–77).

V další části práce zanalyzuji kampaň, na které se podílela koalice stejných NGOs jako v případě ICBL, a to kampaň za zákaz tříštivých pum. Ta čerpala a navazovala na ICBL, kdy se snažila postihnout její nedostatky a byla zřízena s cílem dosáhnout mezinárodní úmluvy zakazující výrobu, používání a přechovávání kazetových bomb. Po Ottawské konvenci zakazující pozemní miny tato kampaň znamenala další pokrok v mezinárodním odzbrojení a zmírnění následků válečných konfliktů. Cílem koalice bylo podnítit co největší počet států k podpisu a ratifikaci této úmluvy, s ohledem na naléhavost problému v nejkratším možném čase (Bolton – Nash 2010: 172).

Obě tyto kampaně reflektovaly úspěšný vstup nevládních organizací do mezinárodní diplomacie a procesu utváření mezinárodního práva. Ačkoliv pak obě konvence podepsala většina států, mimo ně zůstali velcí hráči mezinárodního systému. V práci se proto při analyzování kampaní zaměřím na angažovanost koalic nevládních organizací ve Spojených státech, které mají jednu z největších zásob pozemních min² a kazetové munice³ vůbec a v devadesátých letech patřily k nejčastějším uživatelům těchto zbraní. NGOs

¹Úplný název je Úmluva o zákazu nebo omezení použití některých konvenčních zbraní, které mohou být považovány za nadměrné utrpení nebo mít nerozlišující účinky.

² Landmine and Cluster Munition Monitor. *United States of America* (<http://www.the-monitor.org/index.php/publications/display?url=lm/2004/usa.html#Heading22650>, 24. 11. 2013).

³ Cluster Munition Coalition. *Countries* (<http://www.stopclustermunitions.org/the-problem/countries/>, 24. 11. 2013).

apelovaly na USA, jakožto na liberální demokratický stát, aby dodržel zásady základních lidských práv a přehodnotil svou politiku vůči těmto zbraním. Díky výsadnímu postavení v mezinárodním prostředí byly Spojené státy zásadním cílem kampaní, jelikož by mohly připojením k těmto úmluvám podnítit i další nezúčastněné státy, jako je Čína a Rusko a navíc jsou zemí, která se finančně zásadním způsobem podílí na ničení zbraní a odminování postkonfliktních států.⁴ Zjišťovat tedy budu, jakým způsobem nevládní organizace jednaly a jaké používaly nástroje při nastolování témat tak, aby Spojené státy přesvědčily k podpisu těchto úmluv. Demokratický charakter země samozřejmě umožnil kampaním větší možnost realizace, než by tomu bylo v zemích s autoritářským režimem.

Téma, kterým se budu v této práci zabývat, není až na výjimky v českém prostředí příliš diskutované. Proto budu využívat knihy, kolektivní monografie, periodika a internetové zdroje psané především v anglickém jazyce. Zejména v praktické části práce využiji oficiální zprávy z webových stránek jednotlivých nevládních organizací, výroční zprávy a zápisy pozorovatelů účastnících se jednání při projednávání kampaní.

⁴ Human Rights Watch. *United States: The Time has Come to Ban Landmines* (<http://www.hrw.org/news/2013/03/01/united-states-time-has-come-ban-landmines>, 24. 11. 2013).

2. Nevládní organizace

Organizace známé jako nevládní (*Non-Governmental Organization – NGO*) si v posledních letech vydobily silné postavení na mezinárodní scéně. Slouží jako alternativa ke státní moci (v některých aspektech supluje funkci vlád), reflektují zájmy veřejnosti a skrze občanskou společnost se podílejí na veřejné politice. S vládními představiteli buď spolupracují, nebo naopak politikám vlád vzdorují a pracují jako samostatné jednotky. Nevládní organizace zastávají řadu funkcí, přičemž mnohdy zasahují i do kompetencí, které dříve spadaly do pravomocí vlád suverénních států, a proto dnes jejich aktivitu – zejména v problematice lidských práv – vnímáme jako nepostradatelnou.

2. 1. Definice pojmu nevládní organizace

Jelikož existuje velké množství nevládních organizací různých typů, nelze nalézt jednu ustálenou a obecně přijímanou definici pojmu. Vymezení je celá řada, avšak autoři nejsou v přesném určení pojmu jednotní, což je způsobeno zejména širokým a různorodým záběrem aktérů nevládních organizací. Překážku představuje také problematika právního ukotvení – i přes snahu definovat a kodifikovat jejich právní postavení dodnes nejsou nevládní organizace subjekty mezinárodního práva⁵ a jejich postavení se řídí zákony země, ve které jsou registrovány (Boczek 2005: 76).

V nejširším slova smyslu se daným termínem rozumí organizace, která není založena vládami států a jejímž cílem není produkovat zisk. Pojem „nevládní organizace“ se poprvé objevil na půdě OSN v roce 1945, dále se pak vyskytl v článku 71 Charty, který však pojem přímo nedefinuje. Později byl

⁵Jedinou výjimku představuje Mezinárodní výbor Červeného kříže. Dohody, které MVČK uzavírá, se tak stávají součástí mezinárodního práva (http://www.cervenkykriz.eu/cz/mhp_knihovna/MANUAL/MVCK_prezentace.pdf, 17. 12. 2013).

vymezen konzultativní status nevládních organizací u Hospodářské a sociální rady (Charnovitz 2006: 351). OSN popisuje nevládní organizaci jako „...neziskovou skupinu nezávislou na vládě, která je organizována na místní, národní a mezinárodní úrovni za účelem řešení problémů při podpoře veřejného blaha. Je účelově orientovaná a složená z lidí se společným zájmem, naplňuje celou řadu služeb a humanitárních funkcí (...) a některé z nich jsou orientované na konkrétní otázky, jako jsou lidská práva“.⁶

Dle autorů Salamona a Anheiera (1996: 3–4) má nicméně většina nevládních organizací několik společných znaků. Tito autoři proto přišli s komplexní a všeobecně uznávanou charakteristikou, dle níž je pro nevládní organizace typické to, že jsou:

- 1) organizované
- 2) soukromé
- 3) neziskové
- 4) samosprávné
- 5) založeny na dobrovolné účasti svých členů.

Organizovanost NGOs znamená, že jsou do jisté míry institucionalizovány. Jejich soukromá povaha je dána oddělením od států, jimiž nejsou tyto organizace řízeny.⁷ Obzvláště lidskoprávní nevládní organizace se snaží distancovat i od financování státy; vedlo by to podle nich k vládní kontrole. Příkladem může být NGO Amnesty International, která má přísná pravidla ohledně státních dotací (Willets 2001: nestránkováno). Mezi důležité proměnné patří i splnění podmínky neziskovosti subjektu. To ovšem neznamená, že zisků nabýt nemohou, ovšem podstatné je to, že pokud výnosu dosáhnou,

⁶United Nations Rule of Law. *Non-governmental organizations* (http://www.unrol.org/article.aspx?article_id=23, 17. 12. 2013).

⁷ Pro organizace, které jsou státy podporované, se používá zkratka GONGO – vládou organizované nevládní organizace (Karns – Mingst 2004: 10).

nepřerozdělí se mezi členy organizace, ale slouží opět k provozování její činnosti. Tento atribut je významným odlišujícím prvkem mezi těmito aktéry a dalšími subjekty nevládního charakteru, jako jsou například nadnárodní společnosti, jejichž hlavní prioritu tvoří zisk a jeho následné přerozdělování mezi členy. Naopak nevládní organizace prostředky využívají k další činnosti při naplňování svých cílů (Martnes 2002: 278). Obecně lze tedy říci, že hlavní motivací neziskových organizací není zisk, nýbrž uspokojení potřeby.

NGOs jsou samosprávné, tedy disponující schopností kontrolovat vlastní činnost (a tím být autonomní). Jinými slovy, mají schopnost řídit samy sebe a nejsou kontrolovány státy či jinými institucemi. Všechna rozhodnutí se přijímají přímo uvnitř organizace. NGOs jsou také založeny na dobrovolnosti – využívají dobrovolné činnosti svých členů, stejně tak jako dobrovolných příspěvků. Další autoři uvádí i jiné znaky těchto organizací, nejčastěji nepolitičnost: NGOs by neměly být zaměňovány za politické strany, což koresponduje s tím, že vykazují veřejný zájem (Schiampo-Campo – Sundaram 2001: 139). Nezanedbatelný aspekt tvoří i podmínka nenásilného charakteru – tím se (a zcela zásadně) NGOs odlišují od mezinárodních zločineckých organizací (Willets 1996: nestránkováno).

2. 2. Klasifikace nevládních organizací

Stejně jako nelze stanovit jednotnou definici pojmu, rovněž při klasifikaci nevládních organizací existuje pluralita přístupů k jejich členění. Členit nevládní organizace lze dle několika kritérií:

- 1) členství
- 2) územní rozsah
- 3) rozsah funkční (Pearson – Rochester 1997: 367–372).

Jedním z kritérií je členství, dle kterého se NGOs skládají ze soukromých osob či skupin. Jak jsme zmínili výše, členství je dobrovolné, a rovněž rozhodování mají členové v kompetenci ze své vůle. Členstvím v dané nevládní organizaci se lidé zavazují ke sdílení společných hodnot a cílů⁸ (Holloway 1998: 5). Další kritérium představuje územní rozsah: nevládní organizace působí na úrovni národní, místní, nebo mezinárodní. Národní nevládní organizace často disponují státními a městskými pobočkami, prostřednictvím kterých pomáhají lokálním nevládním organizacím (Togbolo 2005: nestránkováno). Vyskytují se ovšem také mezinárodní nevládní organizace – označujeme je INGOs (Stephenson 2005: nestránkováno). V neposlední řadě je důležitým kritériem funkční rozsah organizací, tedy to, v jaké oblasti se angažují. Na rozdíl od mezivládních organizací se obvykle NGOs zaměřují buď na konkrétní oborovou oblast, nebo slouží skupinám, které se specializují na určité téma. Rozsah témat je samozřejmě značný a možností rozlišení nepřeborné množství. Kupříkladu Harold Jacobs rozděluje činnost nevládních (a mezinárodních) organizací do tří oblastí: bezpečnost a mír, obchodní a ekonomické záležitosti, lidská práva (Jacobs dle Iryie 2002: 3).

Nevládní organizace můžeme dělit i podle Davida C. Kortena, který rozděluje NGOs do tří generací strategických směrů. První generace se zaměřuje především na mezinárodní pomoc a sociální blahobyt. NGOs první generace působí zejména v rozvojových zemích a soustředí se na humanitární a sociální otázky. Často navazují spolupráci se státy a mezinárodními rozvojovými organizacemi, nezapojují se ale do politických aktivit. Druhá generace je specifická tím, že se zaměřuje na místní rozvojové projekty a zabývá se tématy, jako je zdravotní péče či zemědělství. Tato generace nevládních organizací často pracuje souběžně s vládními organizacemi, ovšem pokrývá ty sektory, v nichž jsou vládní služby nedostatečné. Třetí generace nevládních

⁸ Je ovšem důležité zmínit, že i přesto, že jsou nevládní organizace společenstvími jedinců, a ne vlád, bývají strukturovány tak, že disponují mezinárodním sekretariátem, který reprezentuje národní složky v různých zemích (Weissbrodt 1977: 296).

organizací se pak soustředí především na budování koalic s různým typem aktérů – s místními a národními vládami, ale i se soukromými podniky (Korten 1987: 147–149).

2. 3. Rozvoj nevládních organizací

Od vestfálského uspořádání se jako hlavní aktéři mezinárodní politiky prosazovaly státy. V 19. století se již začínají objevovat také nevládní aktéři, dochází ke vzniku epistemických společenství a k tomu, co Hedley Bull nazývá expanzí mezinárodní společnosti. To vedlo k výrazné socializaci společnosti, která o sobě začala přemýšlet jinak než jen jako o společenství členů státu. Historii nárůstu nevládních organizací můžeme dle Jeremi Suriho (1999: 231 – 242) členit do několika fází:

- 1) první „zlatý věk“ nevládních organizací v letech 1880–1914
- 2) druhý věk nevládních organizací v poválečném období
- 3) rozvoj NGOs v průběhu studené války
- 4) období po studené válce.

V prvním období nárůstu rozvoje nevládních organizací dochází k prvotnímu růstu nevládních organizací a nestátních aktérů. Podstatné zde je to, že se NGOs začínají šířit do celého světa (tedy nejen do západních částí), a že tím dávají možnost občanům států participovat na řešení problémů. S rostoucí silou střední třídy a „zmenšováním“ světa se otevřel prostor pro nevládní spolky, které se zpočátku zaměřovaly zejména na problematiku zacházení s delikventy, na problém obchodu s otroky, ale též na humanitární pomoc (Willets 1996: 16). V polovině 19. století také vznikla jedna z dodnes nejvýznamnějších humanitárních nevládních organizací, Mezinárodní výbor Červeného kříže (Suri 1999: 231).

Expanzi nevládních organizací na přelomu 19. a 20. století ovlivnily zejména rozvoj diplomacie, dekolonizace (příkladem může být osamostatňování Indie) a informačních technologií, zejména telegramu (Suri 1999: 231). Konec prvního věku můžeme datovat začátkem první světové války, kdy i přes mírotvorné snahy nevládních organizací ovládly mezinárodní scénu po realistickém vzoru státy.

Další fázi si NGOs prošly během první světové války (Willets 1996: 16). Zatímco před válkou existovalo nevládních organizací okolo 135, do roku 1930 se jejich počet více než zdvojnásobil (Iryie 2002: 425–426). K druhému věku rozvoje nevládních organizací a k jejich rychlé expanzi dochází pak zejména v poválečném období. Zatímco období mezi válkami znamenalo určitý pokles, po druhé světové válce počet nevládních organizací prudce narůstá, což je ovlivněno poklesem suverenity národních států a úpadkem západní hegemonie (Boli – Thomas 1999: 22).

Další důležitou etapou byla bezpochyby studená válka. Vůbec největší nárůst nevládních organizací (a sociálních hnutí) lze nepochybně zaznamenat od sedmdesátých let minulého století. S krizí moderního sociálního státu v sedmdesátých a osmdesátých letech společně s ropnými šoky a ekonomickou krizí přichází žádost o rozvoj a strategii podpory prostřednictvím nestátních aktérů. Občané frustrovaní neschopností vlád řešit chudobu rozvojových zemí zakládají vlastní iniciativy. Co tento prudký růst způsobilo? Faktory jsou dle autorů Karnst a Mingst (2004: 226–229) čtyři:

- 1) globalizace
- 2) participace nevládních aktérů na světových konferencích
- 3) revoluce v komunikačních technologiích
- 4) konec studené války a šíření demokracie.

V tomto období lze zaznamenat intenzivnější povědomí o světové interdependenci a zvýšení všeobecného uvědomění, že části světa jsou vzájemně provázány více než dříve, z čehož plyne i jistý závazek pro mezinárodní společenství. Schopnost nevládních organizací shromažďovat a zprostředkovávat informace, mobilizovat cílové skupiny a zaměřovat se na cílové zdroje jim poskytuje možnost zajišťovat konkrétní potřeby, a tím získávat značný vliv. A jak dokazuje problematika nášlapných min, nevládní organizace se začaly angažovat i v bezpečnostních otázkách, tedy v oblasti, která dříve spadala výlučně pod kompetence států. Díky konferencím pořádaným OSN se zvyšoval počet participujících nevládních organizací, které dostávaly prostor pro vyjednávání a nastolování agendy. I přesto, že nevládní organizace těžily zejména z účasti na konferencích a z osobních setkání, revoluce v komunikaci znamenala další posílení jejich vlivu. Nevládní organizace nyní totiž měly možnost kontaktu jak s jinými aktéry, tak s veřejností a partnerskými organizacemi. Zejména díky médiím mohly nevládní organizace informovat celosvětově o své práci, oslovovat širokou veřejnost a komunikovat navzájem (Karns – Mingst 2004: 226–229).

Pro nevládní organizace se otevřel prostor i po rozpadu bipolárního uspořádání. S rozpadem Sovětského svazu docházelo k demokratizaci zemí, přičemž nevládní organizace pomáhaly zavádět demokratické principy a normy. Díky tomu docházelo k dalšímu růstu NGOs, které se – zejména v tomto období – začaly specializovat na určité téma, přičemž se k dosažení svých cílů často sdružovaly do koalic (Karns – Mingst 2004: 226–229).

Po skončení studené války, a zejména v devadesátých letech v souvislosti s právními předpisy týkajícími se svobody sdružení, došlo k výraznému nárůstu počtu nevládních organizací (Fonjong 2007: 2). Od vzniku mezinárodních režimů a rozvoje mezinárodních vztahů lze od 90. let hovořit o globálním

vládnutí: NGOs se podílí na politických procesech a právě ony jsou důležitým předělem mezi tradiční diplomacií a diplomacií globálního vládnutí.⁹

Rozmach nevládních organizací se dá zkoumat i z pohledu zdroje růstu. Autor Kim D. Reimann vzestup nevládního sektoru vysvětluje dvojím způsobem – tlak vychází buď shora (tzv. top-down), nebo zdola (tzv. bottom-up). Tlak při vzniku organizací zdola nahoru, tedy bottom-up, poukazuje na vznik NGOs jako na reakci na socioekonomické faktory a na rozvoj informačních technologií. Liberálové jako Nye a Keohane pak za příčinu nárůstu nevládních aktérů považují hospodářský rozvoj a zvyšující se integraci v globální ekonomice. Druhým pojetím vysvětlení nárůstu je postup shora dolů, tedy top-down. Zastánci tohoto přístupu zpochybňují, že stát by byl jedinou hybnou a stimulační silou. Jako hlavní síly vidí zejména mezinárodní organizace, které aktivně podporují nevládní organizace shora, a vytváří tím tzv. globalizaci politických struktur. Tento přístup dodal nevládním organizacím legitimitu, čímž se otevřel prostor k jejich šíření i do nezápadního světa (Reimann 2006: 45–46).

2. 4. Vztah mezi NGOs, státy a IGOs

Ve studiu mezinárodních vztahů a z hlediska odborného zájmu dlouhou dobu převládal státocentrický pohled, který jako držitele rozhodovacích pravomocí viděl výhradně stát. V posledních několika desetiletích se však začíná diskutovat i o roli nevládních organizací a o jejich vlivu na politiky států. Nevládní organizace často tvoří spojnicí mezi rozvinutými a rozvojovými zeměmi tím, že ovlivňují zahraničně politická rozhodování států, a to dvojím způsobem – přímo a nepřímo (Kim 2011: 38). Přímé interakce mezi těmito subjekty zahrnují poskytování informací a lobbying. Nevládní organizace tím,

⁹ Willets, Peter (2001). *What is a Non-Governmental Organization?* (dostupné na: <http://www.staff.city.ac.uk/p.willets/CS-NTWKS/NGO-ART.HTM>).

že šíří informace, vytváří aktuální otázky. V demokratických systémech pak NGOs vyvíjí tlak na vlády, a fungují tedy podobně jako lobbistické skupiny.¹⁰ Tuto funkci popisují Keck a Sikkink (1998: 19) jako tzv. bumerangový efekt. V takovém případě – pokud se nevládní organizace snaží změnit politiku dané země, ale zároveň tuto činnost blokuje vláda – požádá nevládní organizace v daném státě o pomoc mezinárodní nevládní organizace. Ty pak ve své zemi vyvíjejí tlak na své vlády, což má za následek tlak směřovaný rovněž na prvotní zemi.

Nepřímo pak NGOs na státy působí zejména prostřednictvím mobilizace veřejnosti – zde je ale radikální rozdíl mezi odezvou v demokratických a nedemokratických státech. V demokraciích si vládnoucí elity přejí být znovu zvoleny, proto jen těžko mohou takové výzvy ignorovat. V nedemokratických režimech takováto silná motivace chybí,¹¹ a navíc zde NGOs nemají takový prostor mobilizovat veřejnost prostřednictvím médií. Ta jsou přitom jedním z nejlepších nástrojů k ovlivnění veřejnosti a k propagaci cílů (Kim 2011: 41).

Nevládní organizace potřebují pro dosažení svých cílů prostor. Mnoho z těchto aktivit spadá pod kompetence vládních organizací, proto je pro NGOs často nezbytné, aby měly možnost konzultací a účasti na schůzích a aby měly právo vyjadřovat své postoje. V rámci vládních organizací lze najít pět aktivit NGOs: konzultační a poradenskou činnost, lobby,¹² dozor nad činnostmi vlád, přítomnost při implementaci mezinárodních programů a účast na rozhodování (Karns – Mingst 2004: 231).

¹⁰ Willets, Peter (2001). *What is a Non-Governmental Organization?* (dostupné na: <http://www.staff.city.ac.uk/p.willets/CS-NTWKS/NGO-ART.HTM>).

¹¹ Státy s nedemokratickými režimy jsou obzvláště citlivé na jakoukoli kritiku ze strany nestátních aktérů – jednak je vnímají jako hrozbu pro stabilitu, a pokud se jedná o kritiku ze strany mezinárodních nevládních organizací, často ji odsuzují jako propagandu (Posner 1994: 270).

¹² Lobbování u vlastních nebo zahraničních vlád je zejména pro LP NGOs typické, a to zejména v oblasti odzbrojování. Typickým příkladem jsou osmdesátá léta na půdě Spojených států, kdy nevládní organizace lobbowały za omezení nebo přímo odstranění určitých zbraní (Fagan – Munck 2009: 301).

K upevnění vlivu NGOs přispěl zejména jejich vztah s OSN. Nevládní organizace mohou získat dle článku 71 Charty OSN tzv. konzultativní status¹³ (Gunter 1977: 557). Nevládní organizace s tímto statusem mají právo formálně vyjadřovat své názory a podílet se na konferencích či setkáních. Mohou například předložit svá stanoviska a úřední dokumenty, navštěvovat otevřená plenární zasedání Hospodářské a sociální rady a jejích výborů nebo mají možnost po výzvě předsedy řešit dané relace a otázky (Krut 1997: 39). Konzultativní status se dále dělí do třech podkategorií – obecný, speciální a soupisný status. Pro přiznání tohoto statusu by nevládní organizace měly prokázat, že disponují odbornými znalostmi, které budou na konferenci ku prospěchu.¹⁴

¹³ Původní záměr byl ten, že nevládní organizace by měly mít status „participujícího člena bez možnosti hlasování“, ten byl ale po nátlaku Spojených států nahrazen statusem konzultativním (Willets 1996: 27).

¹⁴ Ecologic. *Participation of Non-Governmental Organisations in International Environmental Governance: Legal Basis and Practical Experience* (http://www.ecologic.eu/download/projekte/18501899/1890/report_ngos_en.pdf, 25. 12. 2012).

3. Lidskoprávní nevládní organizace

Koncept lidských práv je založen na předpokladu, že náleží každému jedinci stejně jako svoboda. Převážnou část historie moderního státu byla lidská práva chápána jako spadající výlučně pod kompetence suverénních států. Ve 20. století v rámci rychle se rozvíjející agendy však nabyla lidská práva celosvětového významu a díky novému vymezení humanitární politiky a její integraci se humanitární pomoc dostala do centra mezinárodní politiky (Stroup 2012: 138).

Základy pro ochranu lidských práv byly položeny po druhé světové válce dvěma dokumenty, jimiž se politické elity snažily vytvořit nový světový řád, který by respektoval lidská práva – Chartou lidských práv OSN a Deklarací lidských práv OSN.¹⁵ Následující vývoj událostí ovšem ukázal, že země se soustředily spíše na vnitrostátní problémy a studenoválečný konflikt. Zatímco tedy vlády sledovaly reálnou politiku studené války, humanitární nevládní organizace začaly díky své politické neutralitě a netečnosti ke geopolitickému rozdělení vyplňovat mezeru v humanitární oblasti. Tím se zrodil tzv. moderní humanismus, který byl jasný, neutrální a transparentní. Humanitární pomoc již nebyla řízena ekonomickými zájmy nebo zájmy západu, ale začala být poskytována na základě potřeby (Chandler 2001: 680–683). Přístup vlád a jednání humanitárních nevládních organizací se od počátku zřetelně odlišovaly zejména tím, že zatímco vlády států z obavy o zpochybnění své suverenity při upozorňování na porušování lidských práv ve vlastní zemi, případně ze strachu z ohrožení obchodních vztahů při kritice porušování práv v jiném státu, často bývaly netečné, lidskoprávní nevládní organizace (dále jen LP NGOs) vždy byly – a dosud jsou – v tomto ohledu mnohem svobodnější (Weissbrodt 1977: 590).

¹⁵ Tento dokument je sice formálně nezávazný, nicméně stal se podkladem pro další mírotvorné snahy v oblasti lidských práv.

Je evidentní, že mezinárodní normy reflektují zájmy nejmocnějších členů světového společenství. Neplatí však, že každá liberální země nutně podporuje lidská práva všude na světě; ani demokratický charakter státu totiž nezaručuje, že přijme lidskoprávní normy. I to byl jeden z důvodů, proč se v procesu nastolování agendy a implementace norem etablovali nestátní aktéři.

Dnes existují v mezinárodních vztazích tři modely pohledu na prosazování norem: zastánci liberalismu předpokládají, že na lidskoprávní normy mají výrazný vliv mezinárodní instituce, a že tyto instituce mají pro utváření norem stejný potenciál jako státy. Naopak realisté tvrdí, že výlučným aktérem, který vynucuje lidská práva, je stát. Třetí model pak říká, že na formování humanitární agendy má vedle států a mezinárodních organizací vliv také občanská společnost, zejména pak nevládní organizace (Calnan 2008: 2).

Stále častěji používaným modelem při nastolování agendy se stává poslední zmíněný – rozšiřování mezinárodních norem je tak závislé na spojení mezi domácími skupinami a mezinárodními aktéry, kteří disponují potenciálem působit na veřejné mínění a vlády států. Tyto sítě mají tři zásadní dopady na lidskoprávní oblast: v první řadě zvyšují obecné povědomí o státech porušujících mezinárodní normy, dále legitimizují domácí opozici, do níž se řadí také ty NGOs, jež mají za cíl boj proti vládám nerespektujícím mezinárodní lidskoprávní standardy. Třetím dopadem je tlak shora (*from above*) a zdola (*from below*), jež na vlády poté tyto struktury vyvíjí. Pokud je tento tlak úspěšný a na domácím poli dochází k implementaci mezinárodních norem, jedná se o proces tzv. socializace. Aby byla socializace úspěšná, musí proběhnout nejprve proces adaptace, dále zvýšení všeobecného povědomí a konečně institucionalizace (Kappen – Ropp – Sikkink 1999: 4–12).

Proces přijímání norem (tzv. politický cyklus) se člení na pět fází: první z nich tvoří agenda setting, při níž dochází k výběru mezi různými otázkami, a tedy k definování problému. Další fází představuje formulace politiky, kdy

se stanovují cíle a postupy vedoucí k řešení problému. Následuje rozhodovací proces, při němž je vytvořena norma. Čtvrtou fází je pak samotná implementace normy, tedy uvedení do praxe. Poslední fází tvoří zhodnocení. Zde se do centra pozornosti dostávají dopady a výsledky normy (Jann – Wegrich 2007: 43–57). NGOs jsou tradičně nejsilnější v první fázi, tedy v nastolování agendy, což koresponduje s faktem, že většina norem se neobešla bez přítomnosti občanské společnosti (Risse 2012: 436).

Další pohled na přijímání norem nabízejí autorky Finnemore a Sikkink (1998: 896–905). V první fázi – při vzniku normy – hrají klíčovou roli podporovatelé normy (*norms entrepreneurs*), kteří chtějí něco změnit. Tehdy dochází k procesu rámování, kdy tito iniciátoři vytváří politickou strategii, v rámci které přesvědčují veřejnost o důležitosti určité normy. Při jejím prosazování se odvolávají na tzv. organizační platformy – těmi nejčastěji bývají mezinárodní organizace (typicky OSN či Světová banka). Tyto organizace disponují odbornými znalostmi a informacemi a mají tak potenciál působit na chování jiných aktérů. Pokud normu akceptuje dostatek států nebo pokud je přijata státem, bez kterého by bylo dosažení normy ohroženo, dochází k tzv. bodu zvratu a cyklus se přesouvá do druhé úrovně, tedy do normativní kaskády. V této fázi státy přijímají normu v reakci na tlak ze strany mezinárodního společenství: státy, mezinárodní organizace či podporovatelé tlačí na přijetí nových norem a pomáhají aktérovi při orientaci v dané problematice. V této fázi je pro státy motivací k přijetí dané normy zejména zachování dobré pověsti v mezinárodním prostředí. Vládní elity tak podléhají tlaku ostatních států a přijímají normu k zachování vlastní legitimacy, úcty ze strany ostatních států a shody s nimi. V extrémní formě normativní kaskády dochází k přijetí normy, a tedy k její internalizaci (Finnemore – Sikkink 1998: 896–905).

3. 1. Postavení NGOs ve Spojených státech

Nevládní organizace mají ve Spojených státech značný podíl na tvorbě lidskoprávních norem. Jelikož hlavním přínosem lidských práv bylo ustanovení jedince jako subjektu mezinárodního práva, je evidentní, že také jednotlivci mohou – skrze nevládní organizace – tlačit na přijetí nových norem. Všechny NGOs mají (a aby byly úspěšné, tak *musjí* mít) společné uplatňování základních humanitárních principů: nestrannost, lidskost, a nezávislost (Defining 2012).

V současné době působí na území USA přes 1,5 milionu nevládních organizací. Ty se mohou (ale nemusí) zaregistrovat podle zákonů kteréhokoliv státu v USA. Požadavky na registraci a formu organizace se ve státech mírně liší, ovšem nikde tato registrace nepodléhá nutnosti schválení ze strany zákonodárců, čímž je zachován nevládní charakter uskupení. Obecně vzato, na území Spojených států neexistuje žádný zákon, který by omezoval svobodu projevu či sdružování nevládních organizací. Vláda Spojených států ani po registraci organizace nemá právo nijak zasahovat do její činnosti a NGO není vládě odpovědná. Nevládní organizace mohou při dosahování svých cílů spolupracovat s vládami jiných států nebo se zahraničními organizacemi. Nesmí však spolupracovat s teroristickými seskupeními.¹⁶

3. 2. Nástroje LP NGOs

Nástroje lidskoprávních nevládních organizací se podstatně liší od těch, které používají vládní aktéři. Protože nevládní organizace nejsou oficiálně uznány jako účastníci procesu vytváření norem, jejich rozhodnutí nejsou závazná a nepodléhají mezinárodnímu právu. Nemohou tak ani být uznány za stanovisko jurisdikce ve smyslu Článku 38 Statutu Mezinárodního soudního dvora. NGOs tudíž ovlivňují politické procesy prostřednictvím neformálních strategií v rámci

¹⁶U.S. Department of State. *Fact Sheet: Non-governmental Organizations (NGOs) in the United States* (<http://www.humanrights.gov/wp-content/uploads/2012/01/FactSheet-NGOsInTheUS.pdf>, 16. 1. 2014).

států a mezinárodních organizací (Nowrot 1999: 595). Nástroje, které používají, obvykle dle Margareth Keck a Kathryn Sikkink (1998) zahrnují: 1) poskytování a reinterpetaci informací k danému tématu, 2) užívání symbolů s cílem zvýšit povědomí o problematice, 3) apelování na morální zásady aktérů nebo organizací a 4) využívání politiky zodpovědnosti, kdy se u států porušujících normy dožadují jejich dodržování (Keck – Sikkink 1998 dle Fagan – Munck 2009: 301). Jak jsme již zmínili, nejvýznamnější roli hrají NGOs při nastolování problému (*agenda setting*). Tím nevládní organizace významně přispívají k tvorbě mezinárodních lidskoprávních norem, které pomáhají vytvářet, spolupodílejí se na jejich implementaci a následně dohlížejí na jejich dodržování (Alston – Steiner 1995: 938).

3. 2. 1. Agenda setting

Jak jsme uvedli výše, agenda setting je první fází veřejně politického cyklu. Pro správné pochopení toho, jaké nástroje LP NGOs při nastolování agendy používají, je nejprve třeba tento koncept charakterizovat. Termínem *agenda* se rozumí soubor otázek sdělovaných publiku a řazených dle aktuální důležitosti, pojem *setting* směřuje k tématu, které je v dané chvíli relevantní (Dearing – Rogers 1996: 2). Při nastolování agendy je klíčové vytvoření tématu (*issue*), jež lze definovat jako „konflikt mezi dvěma nebo více identifikovatelnými skupinami ohledně procedurálních nebo věcných otázek distribuce pozic nebo zdrojů“ (Cobb – Elder dle Dearing – Rogers 1996: 2). Aby se téma stalo veřejným, je třeba, aby bylo jako problém identifikováno a aby byl představen program pro jeho řešení (Dearing – Rogers 1996: 2–3).

Kenneth Rutherford (2000) popisuje přijímání norem jako dvouúrovňový proces – první úrovní je fáze poznávací (*cognitive agenda setting*), kdy LP NGOs nastolují daný (doposud neznámý) problém a přenáší

ho na mezinárodní rovinu. Následuje normativní fáze (*norm agenda setting*), při níž dochází k nastolování agendy, jsou zkoumány jednotlivé atributy a charakteristiky norem a NGOs se snaží vyvíjet tlak na státy, aby přehodnotily svůj postoj k dané problematice. Součástí těchto dvou fází jsou tři hlavní jevy:

- 1) rámování (*framing*)
- 2) schematizování (*schema*)
- 3) řazení (*priming*) (Rutherford 2000: 78).

Při rámování dochází k selekci určitých prvků, jež jsou použity pro podporu konkrétní definice daného tématu, aby mohlo být interpretováno jako problém. V této fázi se problém definuje, dochází ke změně náhledu na jeho příčiny a důsledky a konečně k jeho morálnímu zhodnocení. Základním předpokladem je, že lidé budou o problému smýšlet takovým způsobem, jakým jim byl interpretován. S rámováním úzce souvisí schéma, poznávací proces, který je založen na předchozích znalostech. Probíhá při něm redukce informací a selektování těch, které jsou pro prosazení daného tématu nejdůležitější. Tím se stávají informace snáze pochopitelné pro širokou veřejnost (Rutherford 2000: 78). V konečné fázi, při řazení, jsou využívány dříve nabyté zkušenosti publika a dochází k aktivaci daného tématu. Při ní nejdůležitější faktory představují frekvence a intenzita medializace (Rutherford 2000: 78, McCombs 1997: 8).

Při nastolování agendy je nutné zohlednit i charakter dané problematiky. NGOs pak buď se státy a mezinárodními agenturami spolupracují, nebo proti nim naopak stojí v opozici. Nejčastější strategií v humanitární oblasti je navázání spolupráce s „přátelským“ státem, kterého NGOs využívají jako nástroj k dosažení svých cílů. Spoléhají zejména na to, že státy mají tendenci spolu vyjednávat a že NGOs mohou působit jako prostředníci. Dalším, neméně důležitým nástrojem, je navazování kooperace s jinými nevládními organizacemi. Koalice takových partnerů je nejúspěšnější, pokud tvoří celek

s jednotnými názory. Proto ještě před vyjednáváním se státy a mezivládními organizacemi sjednocují nevládní organizace své postoje. Jelikož mnohé státy nemají kapacity a leckdy ani vůli ke shromažďování informací a k analýzám norem, vítají odborné zkušenosti NGOs, jež jim poskytují informace a poradenství. Tím si nevládní organizace zajišťují významné postavení a své znalosti pak často využívají k manipulaci státy a mezinárodními organizacemi. Státy a NGOs se tak stávají na sobě vzájemně závislými, přičemž tato spolupráce založená na vzájemné závislosti je v podstatě žádoucím jevem. Nevládní organizace se totiž dostávají do pozice, kdy mají možnost se státy spolupracovat, a státy naopak díky poskytovaným informacím mohou snadněji přijímat normy (Mutua 2007: 599–602).

4. Ottawská konvence

„Nášlapné miny jsou denně hrozbou v Afghánistánu, Angole, Bosně, Kambodži, Čechensku, Chorvatsku, Iráku, Mosambiku, Nikaragui, Somálsku a desítkách dalších zemí. Dlouho poté, co boje ustanou, miny i nadále mrzačí nebo zabijí. Miny také činí velké plochy zemědělské půdy nepoužitelnými, páchají škody na životním prostředí a znamenají ekonomickou devastaci. Uprchlíci se vrací do svých válkou zdevastovaných zemí a čelí této – život ohrožující – překážce obnovy jejich životů. Ti, kteří přežili počáteční výbuch, obvykle potřebují amputaci, dlouhé pobyty v nemocnici a rozsáhlé rehabilitační služby. Jen Kambodža má přes 35 tisíc přeživších, amputovaných občanů zraněných nášlapnou minou. Mnoho jiných umírá v těchto oblastech na ztrátu krve nebo kvůli absenci přístupu k lékařské pomoci. Úmrtí a zranění přibýlo v posledních desetiletích několik set tisíc.“¹⁷

4. 1. Nášlapné miny

V průběhu americké občanské války se objevují miny jako relativně nová zbraň.¹⁸ Ačkoliv v souvislosti s nimi bylo zaznamenáno jen několik set zranění, přijetí těchto zbraní znamenalo zároveň akceptování nové bojové strategie. Plošně se miny využívaly v první světové válce v souvislosti s použitím obrněných vozidel, které byly imunní vůči ručním zbraním. Jako výhodné se pro země ukázalo používání tzv. protitankových min, jež mohly být značně rychle vyrobeny i nasazeny. Vojáci působící v zákopech je ale obvykle velmi brzy odhalili a začali je volně přemísťovat a využívat pro vlastní potřebu. Jelikož tedy efektivnost těchto zbraní nebyla dostatečná, bylo třeba je zdokonalit.

¹⁷ ICBL. *Understanding Landmines* (<http://web.mit.edu/demining/assignments/understanding-landmines.pdf>, 23. 2. 2014).

¹⁸ ICBL. *History of Landmines* (<http://www.icbl.org/index.php/icbl/layout/set/print/Problem/Landmines/History-of-Landmines>, 23. 2. 2013).

Proto se začaly vyrábět zbraně, které explodovaly ihned po kontaktu s člověkem – tedy nášlapné (či protipěchotní) miny.¹⁹ Vojeňští stratégové a výrobci min brzy objevili jejich široký potenciál, a tak se v meziválečném období protitankové i nášlapné miny rychle integrovaly do válečných strategií (McGrath: 2000: 1–2). V reakci na nové vojenské technologie docházelo v poválečném období také k rozsáhlému využívání min. Díky účinnosti, dostupnosti a relativně nízké ceně se brzy etablovaly po celém světě a staly se účinnou zbraní vlád i guerillových skupin (Physicians For Human Rights 1993: 17–18). Od devadesátých let pak protipěchotní miny využívají při ozbrojených konfliktech nejen vlády a opoziční skupiny.²⁰ Výjimkou nejsou ani civilisté, jimž slouží miny k ochraně majetku nebo k řešení místních sporů (Maslen 2001: 10).

Klíčovou vlastností min je to, že jsou navrženy s cílem těžce zranit. Nepříteli se tak podaří oslabit zázemí bojující strany – rekonvalescence a následná péče o zraněného si žádá množství zdrojů a pracovníků. To se stává problémem zejména v těžce postižených zemích, jako je Afghánistán, Angola, Kambodža, Somálsko či bývalá Jugoslávie. Zdravotní péče zde totiž ani zdaleka nedosahuje takové úrovně, aby oběti nášlapných min mohly být včas ošetřeny. Miny mají devastující účinky také na zemědělskou půdu, narušují infrastrukturu

¹⁹ Konkrétní rozdíl mezi protitankovou a nášlapnou minou tkví – jak vyplývá z jejich názvu – v tom, že první zmíněná zbraň je určena k demobilizaci bojových tanků. Je tudíž mnohem větší a těžší než mina protipěchotní (Keeley 2003: 2–4). Nejčastěji bývají protitankové miny kladeny tam, kde se očekává přejezd vozidla – na silnice, mosty, přejezdy. Nášlapné miny pak mají, vzhledem k tomu, že jsou namířeny proti jedinci, mnohem citlivější spouštěcí mechanismus a jsou také podstatně menší a lehčí (nášlapná mina váží v průměru jen asi padesát gramů) (<http://www.un.org/cyberschoolbus/banmines/resources/minetypes.asp>, 23. 2. 2014).

²⁰ Znamé je například hojné využívání protipěchotních min tureckou armádou při vleklých sporech s Kurdy. Odhaduje se, že na hranicích s Irákem byl položen téměř milion těchto zbraní. Turecko pozemní miny přestalo pokládat až na sklonku devadesátých let, v roce 2003 pak přistoupilo k Ottawské konvenci. Dodnes se ale diskutuje o tom, že Turecko nevyvíjí dostatečnou aktivitu, aby dané oblasti odminovalo (Kaválek 2013: 9).

a dopravní trasy, a navíc způsobují i rozsáhlé vylidňování, neboť lidé jsou nuceni ze zaminovaných oblastí prchat.²¹

4. 2. Snahy o odzbrojení a delegitimizaci nášlapných min

Problematiku nášlapných min jako humanitární téma identifikoval již v roce 1956 Mezinárodní výbor Červeného kříže (MVČK). Protože byly miny stále legální součástí válek, návrh Červeného kříže stanovoval, že by se měly používat pouze proti vojenským cílům a po konfliktu by měly být odstraněny. I po tomto návrhu ale výroba a využívání min stabilně rostly a nárůst vnitrostátních konfliktů vedl k tomu, že jen těžko byla uplatňována zásada o rozlišování mezi armádou a civilním obyvatelstvem (Cottrell 2009: 228). Rovněž od období vietnamské války byly nášlapné miny hojně využívány, a to i špatně vycvičenými armádami v konfliktech nízké intenzity. Proto se obětmi více než vojenský personál stále častěji stávalo civilní obyvatelstvo (Rutherford 2000: 81). V reakci na tyto skutečnosti se v sedmdesátých letech pomalu rodí koordinovaný přístup ve snaze posílit humanitární právo. Právě zde můžeme vidět typický příklad rámování (*framing*) tématu: MVČK se snažil poukázat na problematiku nášlapných min jako na zcela nové téma – respektive jako na téma humanitární, nikoliv vojenské. To bylo zcela stěžejní, protože pokud lidé vůbec povědomí o minách měli, nevnímali je jako zásadní hrozbu – na rozdíl například od biologických či nukleárních zbraní (Rutherford 2000: 80–81).

V sedmdesátých letech MVČK vznesl požadavek, aby tyto zbraně byly zakázány „dle smlouvy na základě mezinárodního humanitárního práva, jelikož miny způsobují zbytečná zranění a utrpení (škodlivé účinky neúměrné vojenským účelům) a jsou svévolného charakteru (nerozlišují mezi civilisty

²¹ ICRC. *Landmines and measures to eliminate them* (<http://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/57jmm9.htm>, 28. 2. 2014).

a bojovníky“ (Rutherford 2000: 80–81). Výzva MVČK nezůstala bez odezvy: v letech 1974 až 1977 se konala dvě sympozia, jejichž výsledkem byl návrh na přijetí dvou dodatkových protokolů k Ženevským úmluvám (1949),²² které se týkaly ochrany osob zasažených válkou. Tato setkání se později stala důležitou předlohou pro konferenci OSN v osmdesátých letech,²³ jejímž konečným výsledkem – po několikaletém vyjednávání – bylo přijetí Úmluvy o zákazu nebo omezení použití některých konvenčních zbraní, které mohou být považovány za působící nadměrné utrpení a mít nerozlišující účinky (známá také jako Úmluva o konvenčních zbraních). Tato smlouva se stala zcela unikátní, jelikož byla vůbec prvním ujednáním regulujícím konvenční zbraně od roku 1920, a také kombinovala prvky humanitárního práva a kontrolu zbraní (Cottrell 2009: 231).

V rámci Úmluvy byly přijaty dvě zásady: zásada lidskosti, tedy nezpůsobování zbytečných útrap, a zásada rozlišování, tedy odlišení vedení boje mezi civilními a vojenskými osobami. Stěžejní je zde Protokol II, který se stal první oficiální multilaterální kontrolou zbraní a vypořádání se s nášlapnými minami. Ukotvil v sobě zákaz nebo omezení používání min a podobných nástrah, a vedle vojáků bylo Protokolem chráněno i civilní obyvatelstvo (Cottrell 2009: 228).

Brzy se ale ukázalo, že Úmluva má mnohé nedostatky. Ačkoliv zakazovala „proradný způsob boje“, tedy používání min ve formě zdánlivě

²² Ženevské úmluvy na ochranu obětí války ze dne 12. srpna 1949 jsou součástí mezinárodního humanitárního práva a stanovují, že v případě ozbrojeného konfliktu musí být zajištěna ochrana civilistů (http://www.cervenkykruz.eu/cz/nsmhp/Zenevske_umluvy_a_dodatkov_e_protokoly.pdf, 24. 2. 2014). Ženevské úmluvy tvoří čtyři části. Jsou jimi: 1. Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli, 2. Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři, 3. Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci a 4. Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války (<http://www.mvcr.cz/clanek/zenevske-umluvy-na-ochranu-obeti-valky.aspx>, 24. 2. 2014).

²³ Červený Kříž. *Trendy* (<http://www.cervenkykruz.eu/cz/trendy.aspx>, 26. 2. 2014).

neškodných předmětů (například lékařských zařízení či potravin), obsahovala pouze obecná ustanovení bez výslovného zákazu výroby, používání či držení zbraní. Stanovovala pouze to, že miny musí být opatřeny autodestrukčním mechanismem, a ukládala povinnost označení zaminovaných oblastí a následného odminování²⁴ (Cottrell 2009: 230). Úmluva samotná pak byla pouze rámcovým dokumentem, netýkala se vnitřních konfliktů (a právě zde byla většina problémů²⁵) a ve výsledku ji podepsalo jen 41 států²⁶ (Croll 1998). V devadesátých letech se pak tato deklaráce ukázala jako téměř neúčinná, jelikož miny byly cíleně využívány zejména při vnitrostátních konfliktech, které však Úmluva nepostihovala. Příkladem může být situace v Bosně, kde bosensko-chorvatské a srbské síly rozmisťovaly miny, aby zabránily návratu etnických skupin, stejně tak jako později v Kosovu (Rutherford 2000: 82). Nevládní organizace proto začaly upozorňovat, že Úmluva je zcela neadekvátní složitosti problému (Croll 1998). Navíc i přes CCW z 80. let stála problematika min stále tak trochu mimo zájem mezinárodního společenství. NGOs proto schematizovaly téma prostřednictvím šokujících statistik o následcích nášlapných min a selekcí podstatných informací, čímž tlačily na vlády, aby uznaly, že tento problém již není možné přehlížet (Rutherford 2000: 87).

Za jedno ze stěžejních děl v devadesátých letech analyzujících tuto problematiku můžeme považovat publikaci nevládní organizace Physicians For Human Rights *Landmines: A Deadly Legacy* z roku 1993. Organizace v ní upozorňuje na fakt, že navzdory všeobecnému vnímání problematiky

²⁴ ICRC. *Convention on Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons Which May be Deemed to be Excessively Injurious or to Have Indiscriminate Effects*. Geneva, 10 October 1980. (<http://www.icrc.org/ihl/INTRO/500?OpenDocument>, 26. 2. 2014).

²⁵ Úmluva v původním znění z roku 1980 byla mezinárodní povahy, nezastřežovala tedy vnitrostátní konflikty. Až v roce 1996 při revizní konferenci byla působnost Protokolu II rozšířena i na internální konflikty (<http://www.cervenkykriz.eu/cz/trendy.aspx>, 14. 2. 2014).

²⁶ Již na počátku vyjednávání vlády mnohých států vyjadřovaly svůj nesouhlas s úplným zákazem nášlapných min, které považovaly za „všeobecně přijímaný prostředek omezující postup nepřátel“ (Cottrell 2009: 230).

nášlapných min jako záležitosti postihující „jen“ několik oblastí, se miny nachází ve více než 62 zemích v počtu téměř sto milionů kusů. Na rozdíl od jiných zbraní nemíří na určitý cíl a jsou navíc hrozbou i po ukončení válečných bojů, jelikož často zůstávají v oblastech dlouho po skončení vojenských konfliktů. Z toho důvodu jsou většinou jejich oběťmi civilisté: měsíčně jich je několik set (Physicians For Human Rights 1993: 3–4).

V roce 1993 se v problematice i nadále angažoval také MVČK, který v dubnu uspořádal symposium ve švýcarském městě Montreux, jehož hlavním úkolem byla analýza metod, které by dokázaly zmírnit utrpení obětí nášlapných min, a vynalezení nápravných mechanismů. Zde můžeme pozorovat obě fáze schematizování. V poznávací fázi byly zdravotnické divize Červeného kříže působící v minami postižených oblastech svědky fatálních důsledků aplikace min na lidské životy. MVČK tyto statistiky zveřejňoval (Rutherford 2000: 40). Zároveň se během konference podařilo shromáždit potřebné množství dat o důsledcích používání min.

Druhá fáze schematizování, tedy normativní, byla patrná zejména při snaze podnítit co nejvíce orgánů v angažování se v prevenci. V neposlední řadě se pak z jednání probíhajících na sympoziu vypracovaly podrobné záznamy, které měly později sloužit jednak k mobilizaci vlád, jednak ke vzbuzení zájmu veřejnosti. Na tomto setkání participovalo mimo politické činitele i široké spektrum odborníků působících v oborech souvisejících s touto problematikou – vojenští stratégové, výrobci min, specialisté na humanitární právo, lékaři a také zástupci nevládních organizací, což mělo zajistit mezioborový přístup a profesionalitu (Maresca – Maslen 2000: 131). Hlavním cílem sympozia byl tedy rozsáhlý průzkum problematiky nášlapných min a „shromáždění potřebných fakt a myšlenek s cílem koordinovat budoucí opatření orgánů, které mají zájem na zlepšení osudu obětí min, a provádět preventivní opatření“ (Rutherford 2010: 40).

4. 3. Mezinárodní kampaň za zákaz nášlapných min

I přes značné úsilí ale produkce a používání min stále rostly. Odhaduje se, že na konci roku 1993 tyto zbraně vyrábělo více než dvacet dva zemí, navíc výrobci spojily účinky nášlapných a protitankových min, takže „zdokonalené“ miny způsobovaly ještě ničivější důsledky. Mnohé vlády navíc nebyly ochotny přistoupit na zavedení omezení práva vyrábět pozemní miny²⁷ (Rutherford 2010: 42). V této chvíli můžeme jasně identifikovat jeden z prvků pokusu o prosazení normy, a to vytváření sítí (*networking*): v roce 1992 se MVČK ve svém úsilí spojil s koalicí šesti nevládních organizací – Mezinárodní kampaní za zákaz nášlapných min (*International Cooperation to Ban Landmines*, ICBL). Mezi zakládající organizace z roku 1991 (Brem – Rutherford 2001: 170) patří Human Rights Watch, Handicap International, Medico International, Lékaři pro lidská práva, Mines Advisory Group a Vietnam Veterans of America Foundation.²⁸

ICBL se vyznačovala volnou strukturou bez sekretariátu a oficiálního sídla a jednotlivým NGOs žádný orgán nepřikazoval, jakým způsobem mají na kampani participovat (Williams 2000: 86). To, co členy koalice spojovalo, byl společný cíl. Nevládní organizace byly schopny splynout do jednotného celku a vystupovat jako homogenní skupina. ICBL se již od počátku opírala o právní rámec stanovený CCW, nicméně chtěla také poukázat na to, že pouhá regulace není dostačujícím opatřením postihujícím hloubku problematiky,

²⁷ To se týkalo zejména Číny a její korporace China North Industry a amerických společností, které dokonce lobbovaly u amerických politických činitelů, aby uvolnily Leayho vývozní moratorium – toto moratorium senátora Leayho požadovalo roční zákaz prodeje, přemísťování a exportu nášlapných min. Svým podpisem ho v roce 1993 stvrdil George H. W. Bush a Spojené státy se tak staly první zemí, která na rok uzákonila podobné moratorium (Rutherford 2011: 38). Brzy se navíc podobným opatřením nechaly inspirovat i mnohé evropské státy (Sigal 2013:19).

²⁸ Každá z organizací nahlížela na problematiku nášlapných min z odlišného úhlu: NGOs jako MVČK a Human Rights Watch na ní pohlížely optikou humanitárních lidských práv, zatímco Handicap International a Medical International viděly nášlapné miny především jako zbraň ohrožující lidské zdraví. VVAF se dívala na miny prizmatem sociální odpovědnosti (Cottrell 2009: 232).

a že prostřednictvím Protokolu II se používání nášlapných min nepodařilo zabránit (Cottrell 2009: 232–233). ICBL nyní nabízela komplexní řešení této problematiky a volala po úplném zákazu 1) používání, 2) výroby, 3) hromadění, 4) prodeje, 5) přenosu a 6) vývozu nášlapných min (Moody 2008: 68).

V roce 1996 se v reakci na tlak NGOs smluvní státy dohodly na svolání první revizní konference k přezkoumání Úmluvy o některých konvečních zbraních, respektive Protokolu II, který sice nabízel limity pro užívání min ve válce, nicméně stále nestanovoval jejich úplný zákaz. Konference ale skončila neúspěchem kvůli neschopnosti stran dohodnout se vůči problematice nášlapných min na jednotném postupu (Graham – Graham – LaVera 2011: 1441). Zde můžeme vidět typický prvek používaný při agendě setting – navázání spolupráce s přátelským státem a spolupráce se stejně smýšlejícími nevládními organizacemi. V prvním případě byla tímto přátelským státem Kanada, která se po neúspěchu revizní konference spolu s ICBL rozhodla, že se vyváže z tradičního konceptu diplomacie a zahájí vyjednávání mimo obvyklé platformy, včetně OSN. Tento nezvyklý diplomatický postup umožnil kanadské vládě a ICBL podporovat zákaz a podepsat úmluvu bez rizika vetování návrhu jinými státy a bez potřeby širokého konsenzu. ICBL samotná pak v druhé polovině devadesátých let svolala několik neformálních konferencí s dalšími stejně smýšlejícími nevládními organizacemi, s cílem rozšířit podporu, a tím posílit politickou vůli učinit potřebné kroky na tomto poli. ICBL byla v tomto ohledu velmi úspěšná, podařilo se jí totiž získat podporu více než 1300 nevládních organizací z osmdesáti zemí světa (Brem – Rutherford 2001: 171–174).

I díky masivní popularizaci tématu nášlapných min nevládními organizacemi byl v roce 1997 kanadskou vládou zřízen tzv. Ottawský proces, který i nadále probíhal mimo platformu OSN a kromě jedenadevadesáti států se ho poprvé oficiálně účastnili i zástupci nevládních organizací (ty měly, stejně jako MVČK a OSN, pozorovatelský status) (Dormann – Maresca 2004: 220).

4. 4. Smlouva o zákazu nášlapných min

Výsledkem Ottawského procesu bylo zřízení Úmluvy o zákazu použití, skladování, výrobě, převádění a o nutnosti zničení nášlapných min určených proti osobám. Cíl Úmluvy byl jasný: eliminace nášlapných min jako válečné zbraně. Úmluva byla podepsána v prosinci roku 1997, v platnost vstoupila o dva roky později. Smlouva byla ratifikována 120 státy,²⁹ ovšem bez předních výrobců a uživatelů nášlapných min – USA, Ruska a Číny (Polkinghorne – Cockayne 2001: 1192).

Smlouva má celkem 22 článků. Všeobecné povinnosti smluvních států jsou zaneseny v článku 1, v němž se každý smluvní stát zavazuje, že za žádných okolností nebude a) používat pozemní miny, b) vyvíjet, vyrábět, jinak získávat, hromadit, zachovávat nebo převádět (přímo nebo nepřímo) protipěchotní miny, c) zapojovat se do jakékoliv činnosti v rozporu s touto konvencí (Atwood 2000: 4). Důležitý je i článek třetí, který stanovuje výjimky, za kterých si signatářské země mohou uchovat minimální počet min nezbytný pro rozvoj mechanismů, jež jsou určeny k odhalování min, jejich zničení či odminování. V šestém článku je pak zanesena mezinárodní spolupráce a pomoc při odminování.³⁰ Mechanismy zaměřené na podporu těchto ustanovení jsou obsaženy v článcích 7 až 13. Sedmý oddíl se snaží zvýšit transparentnost ohledně stavu zásob min, zejména prostřednictvím předkládání zpráv o množství zničených min a o stavu vnitrostátních prováděcích opatření. Osmý článek pojednává o vzájemné spolupráci členských států při uskutečňování Úmluvy, článek devátý zavazuje každý stát „přijmout veškerá vhodná právní,

²⁹ V současné době je smluvních států 161. Mezi státy, které Smlouvu o zákazu nášlapných min nepodepsaly, patří Čína, Egypt, Indie, Izrael, Pákistán, Rusko a Spojené státy (<http://www.the-monitor.org/index.php/LM/The-Issues/Mine-Ban-Treaty>, 27. 2. 2014).

³⁰ ICRC. *Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on their Destruction*, 18 September 1997 (<http://www.icrc.org/ihl.nsf/385ec082b509e76c41256739003e636d/d111fff4b9c85b0f41256585003caec>, 27. 2. 2014)

administrativní a jiná opatření, včetně trestněprávních sankcí, k prevenci a potlačování jakékoliv činnosti zakázané smluvnímu státu podle této Konvence a prováděné osobami nebo na území pod jeho jurisdikcí nebo kontrolou“. Článek desátý poskytuje návod na řešení sporů, jedenáctý pak pojednává o zasedání smluvních stran. Oddíl dvanáctý ukládá četnost konferencí signatářských států v souvislosti s přezkumem Konvence, článek číslo 13 označuje mechanismy potřebné pro změnu Konvence (Atwood 2000: 4).

Smlouva o zákazu nášlapných min znamenala další důkaz potenciálu globální občanské společnosti a jejího dopadu na chování států a na mezinárodní právo. Humanitární akce podnítily racionální zdůvodnění uznání faktu, že miny již nejsou legitimní zbraní a že právo stran v ozbrojeném konfliktu vybrat si metodu boje již není neomezeno (Atwood 2000: 3–4).

4. 5. Spojené státy a Ottawská konvence

Spojené státy zaujímají v mezinárodním prostředí důležitou roli, a proto byly pro ICBL jedním ze stěžejních států. Po přímém i nepřímém ovlivňování (tedy využívání tlaku skrze jiné vlády) Úmluvu podepsaly státy jako Kanada, Belgie, Německo, Velká Británie, Francie či Japonsko – tedy spojenci USA. Při počátečním vyjednávání byl Úmluvě nakloněn tehdejší prezident Clinton, který stejně jako většina členů Kongresu veřejně podporoval odstranění nášlapných min. Kongres opakovaně hlasoval pro uvalení moratoria na vývoz min. I přesto, že USA participovaly na Ottawském procesu, nakonec se signatářským státem nestaly (Sigal 2006: 7). Spojené státy argumentovaly tím, že miny jsou nepostradatelnou součástí vojenských strategií, zejména s ohledem na korejský poloostrov, kde jsou Spojené státy neustále vystaveny hrozbám, které vyžadují řadu obranných variant (Forsythe 2006: 398). USA tak vyžadovaly četné výjimky, na které ale ostatní země nehodlaly přistoupit, jelikož by to dle nich narušilo podstatu celé Úmluvy. Clintonova administrativa poté

oznámila, že Konvenci sice nepodepíše, nicméně odvolala se na rok 2006, kdy by se Spojené státy připojit měly. Situace se ale obrátila s nástupem George Bushe, který v roce 2004 oznámil, že USA se k Úmluvě nepřipojí, jelikož nášlapné miny jsou pro zemi stále nezbytnou součástí obrany.³¹

Ačkoliv Spojené státy doposud k Ottawské konvenci nepřistoupily, dnes dodržují většinu jejích ustanovení. Nášlapné miny nepoužívají od války v Perském zálivu (1991), od roku 1992 jim žádné miny nebyly exportovány a od roku 1997 je ani nevyrábějí.³² USA ovšem mají zásoby čítající více než deset milionů nášlapných min.³³

Do kampaně na území Spojených států spadající pod ICBL (United States Campaign to Ban Landmines, USCBL) byly vedle Vietnam Veterans America Foundation, Human Rights Watch a Physicians for Human Rights zapojeny desítky dalších organizací – například Greenpeace, UNICEF či Oxfam (Diane Publishing Company 1994: 82).

4. 5. 1. Agenda setting

Většina amerických občanů si nedokázala představit rozsah hrozby nášlapných min, jelikož se s touto zbraní pravděpodobně nikdy neseťkali. Stejně tak členové vlády, ozbrojených sil či organizací zapojených v odzbrojování nikdy nemuseli čelit neviditelnému nebezpečí ukrytému na pěších stezkách a polích, na rozdíl od lidí v zemích jako je Kambodža nebo Mozambik. ICBL chtěla poukázat nikoli na potřebu regulace těchto zbraní, nýbrž na jejich úplný zákaz

³¹Human Rights Watch. *A Mine Ban Treaty* (http://www.hrw.org/news/2009/07/24/united-states-ratification-international-human-rights-treaties#_Mine_Ban_Treaty, 1. 3. 2014).

³² Human Rights Watch. *US: Ban All Antipersonnel Landmines* (<http://www.hrw.org/news/2011/02/28/us-ban-all-antipersonnel-landmines>, 1. 3. 2014).

³³ Human Rights Watch. *A Mine Ban Treaty* (http://www.hrw.org/news/2009/07/24/united-states-ratification-international-human-rights-treaties#_Mine_Ban_Treaty, 1. 3. 2014).

(Sigal 2006: 9–10). Nevládní organizace usilovaly nejen o to, poukázat na problematiku proliferace těchto zbraní, ale hlavně – v rámci poznávací agendy – přerámovat téma z vojenského na humanitární. Snažily se tak veřejnosti a politickým činitelům předkládat drtivý dopad min na civilní obyvatelstvo. V souvislosti s rámováním tématu tedy můžeme konstatovat, že pro kampaň nebylo stěžejní zasazovat se o kontrolu zbrojení, nýbrž poukázat na humanitární dopady těchto zbraní a stigmatizovat je jako „zbraně slabých (...), jež nemají pouze zastavit pohyb vojsk, ale terorizují a ovládají civilní obyvatelstvo“ (Sigal 2006: 10). Tento problém NGOs zapojené v kampani označily za „největší problém současnosti“, čímž chtěly mobilizovat veřejnost a americkou vládu (Short 1999: 481).

Nevládní organizace sdružené v USCBL tedy musely téma nejprve rámovat (*framing*) jako humanitární, aby vzbudily zájem veřejnosti a vyburcovaly americkou vládu. V normativní fázi rámování využívaly nevládní organizace jako svůj nástroj zveřejňování statistik, jímž vydávaly četné informace poukazující na hrozivé a nepřiměřené důsledky min. Měly tím šokovat veřejnost a apelovat na politické elity a jejich morální principy (Rutherford 2000: 80). Jednou z prvních takto zveřejněných statistik byla rozsáhlá zpráva Human Rights Watch a Physicians for Human Rights: *Landmines: A Deadly Legacy*, která čerpala z dříve získaných amerických vládních dokumentů o výrobě a přenosu protipěchotních min. Zpráva se opírala o terénní výzkum v minami postižených oblastech a popisovala nášlapné miny jako „zbraně hromadného ničení“.³⁴ Tato statistika byla později svázána jako brožura a distribuována po celých Spojených státech. Stala se jakýmsi základním dokumentem kampaně (Diane Publishing 1994: 86–87).

³⁴ Human Rights Watch. *Landmines: A Deadly Legacy* (<http://www.hrw.org/news/1993/09/30/landmines-deadly-legacy>, 2. 3. 2014).

NGOs zapojené v Kampani vydávaly statistik celou řadu, přičemž kladly zvláštní důraz na čísla, zejména na vyjádření počtu obětí a min. Prostřednictvím kanálu CNN HRW a ve spolupráci s MVČK statistika uváděla, že všude na světě každých dvacet dva minut vybuchne mina a že si miny ročně vyžádají až 26 tisíc obětí, z toho většinu civilistů. Organizace zde uváděly, že mnohé oběti jsou „ženy a děti, které žijí v oblastech, jež byly dříve válečnými zónami“. Tato rétorika byla pro nevládní organizace typická. Jak jsme již uvedli dříve, snažily se s její pomocí poukázat na hrozné a nepřiměřené důsledky min, čímž zároveň apelovaly na morální principy veřejnosti a politiků.³⁵

S vydávanými statistikami souvisí i jedna z vůbec nejdůležitějších metod v rámci schematizování (tedy přibližování problematiky veřejnosti), kterou nevládní organizace zapojené v Kampani využívaly k aktivaci daného tématu. Bylo jí zveřejňování výpovědí obětí a obyvatel žijících v minami zasažených zemích, při němž se zdůrazňovaly jejich ztráty a utrpení. Veřejnost tím měla být přesvědčena o rozsahu problému a o nutnosti normy, která by tyto zbraně zakázala. Bylo třeba, aby si prostřednictvím šokujících výpovědí obětí lidé uvědomili, že se nejedná o kontrolu zbrojení, ale o rozsáhlý humanitární problém, a že tak není nutné usilovat jen o omezení min, ale o jejich úplný zákaz.³⁶ Jednou z obětí byl i Tun Channareth, přeživší voják z Kambodži a pozdější velvyslanec ICBL, který v novinách *Contra Costra Times* publikoval článek, v němž popisuje svůj příběh: jako voják působící v Kambodži kvůli nášlapným minám přišel o obě nohy. Ve svém článku popisuje beznadějnou situaci dalších raněných a následné útrapy s handicapem spojené. Channareth v textu útočí na prezidentův výrok ohledně potřeby nášlapných min v korejské demilitarizované zóně. Připomíná ale, že tato zbraň často mrzačí i samotné americké vojáky – jako například ve Vietnamu, kde třicet tři procent zraněných

³⁵ CNN. *100 million land mines worldwide* (<http://edition.cnn.com/WORLD/9710/10/land.mines/>, 2. 3. 2014).

³⁶ History of the International Campaign to Ban Landmines (<http://www.learnquestion.com/seevak/groups/1998/sites/williams/histicbl.htm>, 2. 3. 2014).

amerických vojáků bylo zraněno právě minami, které tam samy USA položily.³⁷ HRW pak na příkladu desetiletého chlapce demonstrovala i to, že pro postižené je ve většině zasažených oblastí následná zdravotní péče něčím, co si jen těžko mohou dovolit, a tak je jejich život plný útrap.³⁸ Prostřednictvím osobních výpovědí tedy mělo dojít ke stigmatizaci min jako krutých a barbarských zbraní, které je třeba postavit mimo zákon (Sigal 2006: 28). Vedle výpovědí obětí nevládní organizace využívaly i svědectví a expertíz odborníků a vojenských příslušníků, kteří sami byli svědky účinků min a mohli s jistotou říci, že miny neslouží Spojeným státům k obraně, jak tvrdil Pentagon, ale jsou příčinou mnohačetných zranění a úmrtí vlastních obyvatel, navíc ani nejsou pro výsledek bojů podstatné.³⁹

Dalším nástrojem při rámování tématu a vzdělávání veřejnosti k tomu, aby o minách smýšlela jinak, jsou bezpochyby kampaně a demonstrace na místní úrovni. Zveřejněné „šokující statistiky“ se nevládní organizace rozhodly podpořit mnoha lokálními protestními akcemi. Jednou z nejvýraznějších akcí byla mobilní kampaň, při níž šest zkušených aktivistů v rámci ICBL spustilo tzv. „Ban Bus Tour“. Tato akce si kladla za cíl zejména poučit americkou veřejnost o problematice a následcích nášlapných min.⁴⁰ Za pět týdnů tito aktivisté ujeli přes sedm tisíc mil napříč celými Spojenými státy a působili ve více než 75 městech (Rutherford 1999: nestránkováno). Všichni zúčastnění měli zkušenosti s těmito zbraněmi ze zemí jako je Afghánistán, Angola či Bosna a Hercegovina. Kampaň proběhla i na vysokých školách a veřejných shromážděních a její aktéři

³⁷ Common Dreams. *Why Has Clinton Failed To Sign Land Mines Treaty?* (<http://www.commondreams.org/views/020600-104.htm>, 2. 3. 2014).

³⁸ CNN. *100 million land mines worldwide* (<http://edition.cnn.com/WORLD/9710/10/land.mines/>, 2. 3. 2014).

³⁹ Human Rights Watch. *Retired Generals Renew Call for Total Antipersonnel Mine Ban* (<http://www.hrw.org/news/1997/07/20/retired-generals-renew-call-total-antipersonnel-mine-ban>, 4. 3. 2013).

⁴⁰ Ban Bus Tour. *Ban Bus Tour Updated* (<http://members.iinet.net.au/~pictim/p17.html>, 3. 3. 2014)

pořádali protesty poblíž sídel společností vyrábějících miny – kupříkladu u Accudyne v Janesville a u Alliant Techsystems v Minneapolis.⁴¹

Aktivisté během své cesty propagovali také mezinárodní soutěž „Call for Posters“, jež měla vzdělávat lidi všech věkových kategorií, kteří se mohli zapojit do soutěže zachycením své vize světa bez nášlapných min.⁴² V rámci kampaně aktivisté spolupracovali nejen se svými příznivci, ale také s reverendem Jesse Jacksonem, který za přítomnosti médií kritizoval postup Kalifornie při projednávání zákazu. Aktivisté využívali transparenty, kde apelovali na Jacksona, aby podpořil zákaz min a snažil se působit na Clintona. Tvůrci kampaně ovšem poskytli množství dalších propagačních materiálů, mimo jiné trička či brožury pro studenty.⁴³

V průběhu kampaně nasbírali aktivisté více než tři sta dolarů z prodeje materiálů a dostalo se jim podpory od dalších nevládních organizací, například od Save The Children. V rámci kampaně členové USCBL v novinách The Davis Enterprise zveřejnili otevřený dopis prezidentu Clintonovi, kde ho explicitně vyzývali, aby přijal morální závazek a podpořil Úmluvu. To se jim podařilo zejména díky nasbírání několika stovek podpisů a také pomocí finančních prostředků od místních.⁴⁴ Během cesty používali účastníci kampaně množství multimédií, s jejichž pomocí zaznamenávali den po dni průběh kampaně a umisťovali informace⁴⁵ o ní na internetové stránky kampaně (Rutherford 1999:

⁴¹ Společnost Alliant Systems je největším výrobcem nášlapných min ve Spojených státech a o výrobě min má uzavřeny smlouvy s ministerstvem obrany. Miny těchto společností byly používány zejména v Perské válce. AS ovšem odmítla připustit, že by vyráběla „nemorální zbraně“ – společnost na pobídky HRW opakovaně uváděla, že miny jí vyráběné jsou opatřeny samodestrukčním mechanismem, a proto je dle ní riziko zranění civilistů minimalizováno (Fullerton 1996: nestránkováno).

⁴² Ban Bus Tour. *Ban Bus Tour Updated* (<http://members.iinet.net.au/~pictim/p17.html>, 3. 3. 2014)

⁴³ tamtéž

⁴⁴ Ban Bus Tour. *Ban Bus Tour Updated* (<http://members.iinet.net.au/~pictim/p17.html>, 3. 3. 2014)

⁴⁵ Množství fotografií a novinových článků je možné najít na sociální síti Flickr, kam je aktivisté pravidelně umisťovali – <http://www.flickr.com/photos/banbus/sets/72157607093570603/>

nestránkováno). V reakci na Ban Bus Tour dostali aktivisté množství podpůrných e-mailů z řad široké veřejnosti, které vyjadřovaly podporu úmyslu kampaně.⁴⁶

Kampaně pokračovaly i po akci „Ban Bus Tour“. Jednou z nejnovějších je „Lend Your Leg“. V ní aktivisté hlásali, že občané Spojených států se nemusí obávat, že jejich další došlápnutí bude mít fatální následky, ovšem tisíce dalších lidí na celém světě tuto jistotu nemá. USCBL také explicitně vyjádřila to, že pro problematiku nášlapných min není stěžejní otázka politické příslušnosti, ale to, zda lidé ve světě mohou bezstarostně pěstovat plodiny a děti si hrát; je to tudíž téma humanitární, ne vojenské či politické.⁴⁷

Schémování a tlak na politické činitele kampaň vyvíjela i prostřednictvím korespondence. Nevládní organizace opakovaně posílaly dopisy prezidentu Clintonovi, přičemž ICBL posléze na svých webových stránkách zveřejnila celkem podrobný postup, jak by případní zájemci měli dopis formulovat: kampaň mimo jiné doporučuje dopis personalizovat, tedy přidat svůj vlastní pohled na problematiku a směřovat ho osobnostem, jako jsou poslanci, ministři či zaměstnanci OSN. ICBL uvádí, že je to jeden z nejúčinnějších a zároveň nejlevnějších způsobů, jak přimět politické představitele, aby opatření přijali. Kampaň dále doporučuje doplnit psaní dopisů i dalšími aktivitami, jako jsou osobní návštěvy a propagace tématu.⁴⁸ Jedním z problémů bylo zejména to, že zatímco signatářské státy uznaly nášlapné miny jako humanitární problém, Spojené státy na tento problém stále pohlížely jako na kontrolu zbrojení. Nevládní organizace Human Rights Watch společně s Vietnam Veterans of America Foundations proto hned v roce 1997 vydaly novou zprávu, kde vyvíjí tlak na Clintonovu administrativu tím, že napadá prezidentovo prohlášení

⁴⁶ Ban Bus Tour. *Ban Bus Tour Updated* (<http://members.iinet.net.au/~pictim/p17.html>, 3. 3. 2014)

⁴⁷ USCBL. *Lend Your Leg* (<http://www.uscbl.org/get-involved/lend-your-leg-campaign/>, 4. 3. 2014).

⁴⁸ ICBL. *Write a Lobbying Letter* (<http://www.icbl.org/index.php/icbl/What-You-Can-Do/Write-a-Lobbying-Letter>, 4. 3. 2014).

o tzv. inteligentních minách a jejich nezbytnosti na korejském poloostrově.⁴⁹ Dokument byl vydaný pod názvem „In Its Own Words“.⁵⁰ Informace v dokumentu organizace podpořily i prostřednictvím expertů a bývalých vojenských pracovníků, kteří se přikláněli k jejich zákazu. Jedním z nich byl například bývalý velitel amerických vojsk v Jižní Koreji (1973 – 1976), dle něhož po vydání dokumentu již nebyla omluva pro nepodporování zákazu. HRW opakovaně napadala vládní prohlášení, kdy Pentagon nepřístupní k Úmluvě obhajoval tím, že nášlapné miny zachránily životy stovek amerických vojáků. V dokumentu ale HRW předkládá jasná fakta: více než jedna třetina zraněných či mrtvých amerických vojáků v průběhu války v Jižní Koreji byla způsobena nášlapnými minami, přičemž obětí na straně USA způsobených těmito zbraněmi je mnohokrát více, než na straně nepřítele – organizace se tak snažila poukázat na neúčinnost min. Dále HRW v dokumentu upozorňuje i na to, že více než devadesát procent součástí min bylo vyrobeno ve Spojených státech – HRW prakticky v celém dokumentu zdůrazňuje nejenom neúčinnost, ale také paradox, kdy zbraň, kterou Clintonova administrativa stále pokládá za užitečnou, zabíjí vojáky ve vlastních řadách.⁵¹

NGOs se ovšem nezaměřovaly jen na politické činitele, ale rozesílaly dopisy také do příslušných firem působících na území Spojených států. Apelovaly v nich na zastavení výroby nášlapných min a jejich komponentů.⁵² Tento další nástroj tedy můžeme nazvat lobbování u výrobců

⁴⁹ Human Rights Watch. *Retired Generals Renew Call for Total Antipersonnel Mine Ban* (<http://www.hrw.org/news/1997/07/20/retired-generals-renew-call-total-antipersonnel-mine-ban>, 4. 3. 2013).

⁵⁰ Human Rights Watch. *Mine Warfare In Korea* (http://www.hrw.org/reports/1997/gen1/General-02.htm#P101_10086, 4. 3. 2014).

⁵¹ tamtéž

⁵² Ve Spojených státech téměř neexistuje společnost, která by se podílela na procesu výroby miny od začátku až do konce. Pentagon obvykle zadává zakázky několika velkým firmám, které ale nakupují komponenty od jiných společností, a konečná montáž se pak většinou provádí ve vládou vlastněných továrnách (<http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/general2974.pdf>, 5. 3. 2014).

nášlapných min. V roce 1996 tímto způsobem NGOs rozeslaly dopisy 47 firmám, které se na výrobě min podílejí (Raghavan 1998: nestránkováno). Snažily se tak přinutit americké společnosti, aby uznaly humanitární krizi způsobenou zbraněmi, které samy pomáhají vyrábět.⁵³ Na výzvu jako první zareagovala společnost Motorola, která se rozhodla přestat vyrábět komponenty poté, co byl nevládními organizacemi zveřejněn dokument z roku 1994 z Kambodži, kde byl v čínské nášlapné mině spatřen elektronický čip Motorola.⁵⁴ Tato skutečnost společnost značně znepokojila a podnítila ji k tomu, aby začala spolupracovat s VVAF a HRW při hledání způsobů, jak dosáhnout zákazu nášlapných min. Interní vyšetřování později ukázalo, že komponenty této firmy byly využívány při výrobě min i ve Spojených státech. Motorola se proto zavázala, že již nebude vědomě prodávat komponenty pro výrobu nášlapných min, a především se rozhodla aktivně podporovat aktivity na jejich odstranění. Ještě v témže roce společnost rozeslala do všech svých dceřiných závodů ve Spojených státech čtyřicetistránkový manuál, v němž představuje tuto novou politiku.⁵⁵

Postoj společnosti Motorola byl USCBL vysoce ceněn „za její uznání humanitární katastrofy způsobené minami.“ Motorola se pak skutečně stala jakousi morální předlohou pro další společnosti, které se po jejím vzoru rozhodly, že se již žádným způsobem nebudou podílet na výrobě těchto zbraní.⁵⁶ Dvacet osm firem ovšem odmítlo participovat na boji proti nášlapným minám –

⁵³ NY Times. *Rights Group Presses Drive on U.S. Makers of Land-Mine Parts*

(<http://www.nytimes.com/1997/04/18/world/rights-group-presses-drive-on-us-makers-of-land-mine-parts.html>, 6. 3. 2014).

⁵⁴ Kambodža byla minami těžce postižená oblast; britský expert na výbušniny odhalil, že čip obsažený v mině je vyroben dceřinou společností Motoroly. Společnost namítala, že tyto komponenty vyráběla zejména pro čínský trh, aniž by věděla, k čemu budou použity. Toto odhalení nicméně poukázalo na to, jak snadno mohou být západní technologie použity bez vědomí výrobce pro výrobu smrtících zbraní (http://articles.chicagotribune.com/1994-03-31/business/9403310367_1_motorola-chip-land-mine-computer-chips, 5. 3. 2013).

⁵⁵ Human Rights Watch. *U.S. Companies and the Production of Antipersonnel Mines* (<http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/general2974.pdf>, 5. 3. 2013).

⁵⁶ tamtéž

některé společnosti argumentovaly tím, že miny považují za důležitou součást americké obrany,⁵⁷ jiné zase tím, že je velice obtížné dohledat, kde jsou jimi vyráběné komponenty používány. V dalších měsících proto aktivisté před těmito firmami konali rozsáhlé protesty, zejména před společností Alliant Techsystems (Raghavan 1998: nestránkováno).

Kampaň samozřejmě potřebovala ovlivňovat Washington přímo, tedy dostat agendu přímo do Kongresu. Brzy proto navázala spolupráci se senátorem Patrickem Leahym,⁵⁸ který byl svědkem mnoha zranění v Hondurasu, přičemž byl šokován následky min na civilní obyvatelstvo. Leahy již na počátku devadesátých let začal spolupracovat s VVAF, jednou z nevládních organizací ICBL (Sigal 2006: 14). Využíval přitom přímého kontaktu s americkými senátory – vedl s nimi o této problematice rozhovory nebo s nimi byl v kontaktu prostřednictvím korespondence. Tím si dokázal získat přes třicet příznivců, bez ohledu na jejich politickou příslušnost (Sigal 2006: 18). V Kongresu vedl Leahy dlouhé rozmluvy,⁵⁹ jimiž vyzýval Pentagon, aby uznal, že miny jsou zbraní, která ohrožuje lidské životy. Leahy často připomínal oběti nášlapných min během vietnamské války a zdůrazňoval zejména to, že téměř třetinu zranění zapříčinily miny, a to i ty vyrobené v USA. Odkazoval i na války v Perském zálivu či na konflikty v Somálsku. Apeloval na členy Kongresu zdůrazňováním toho, že úplným zákazem nášlapných min a jejich prohlášením za válečný zločin by Spojené státy jediné získaly (Moody 2008: 126).

⁵⁷ Tento argument používaly společnosti asi nejčastěji – zakládají si na pověsti dlouholetého partnera americké vlády, a proto dokud miny bude ona potřebovat, není důvod pro to, aby je přestaly vyrábět (Raghavan 1996: nestránkováno).

⁵⁸ Patrick Leahy, senátor zvolený v roce 1974 (<http://www.leahy.senate.gov/biography/>, 8. 3. 2014).

⁵⁹ Mnoho z těchto rozmluv je veřejně dostupných ke shlédnutí na internetu (např. <https://www.youtube.com/watch?v=0AphMG-ZrxA>). Můžeme na nich jednak slyšet rétoriku tolik pro aktivisty typickou – tedy zdůrazňování, že se nejedná se o humánní zbraň, vyžaduje si mnoho civilních obětí, jednak také vidíme, že Leahy často podporoval své argumenty obrazovým materiálem s oběťmi min.

Mezi další nástroj nevládních organizací související s předchozím zmíněným patří bezpochyby vyvíjení tlaku na vládu Spojených států prostřednictvím spolupráce se samotnými senátory. ICBL se podařilo navázat spoluprací s téměř sedmdesáti senátory (tedy téměř dvě třetiny Senátu⁶⁰), kteří se svým podpisem připojili k dopisu adresovanému prezidentovi Obamovi, kde ho vyzývali, aby podpořil připojení k zákazu nášlapných min. Dle Sylvie Brigot, výkonné ředitelky ICBL „je šedesát osm podpisů jasný signál pro americkou administrativu, že USA již nesmí dále lpět na používání této zbraně (...) a je čas se připojit 158 státům, které je považují za barbarské“.⁶¹

Výše popsanými nástroji došlo tedy k zarámování min jako humanitárního tématu, a mohlo se tak od fáze poznávací agendy přejít do fáze normativní, v níž nevládní organizace vytvořily přesvědčivý příběh a poukázaly na to, kdo nese zodpovědnost a kdo vinu (Sigal 2006: 31).

Jakmile nevládní organizace nasbíraly potřebná data a statistiky, stalo se pro ně stěžejním téma aktivovat (*řazení*) a zajistit, aby se dostalo přímo k veřejnosti. NGOs tak jako další nástroj používaly informační technologie, v počátcích zejména noviny a rádio. Články a reportáže se zaměřovaly spíše na problematiku nášlapných min jako takovou, než na samotný zákaz. Problematika nášlapných min se objevila v takových prestižních novinách, jako jsou Washington Post, Los Angeles Times, Chicago Tribune či New York Times, a dostala se i do magazínů Time (kde se nášlapné miny staly „hlavní story“) nebo Readers Digest (Diane Publishing 1994: 86). Například v březnu roku 1996 VVAF publikoval v New York Times dva celostránkové inzeráty, které vyzývaly

⁶⁰ Tento fakt je zvláště pozoruhodný vzhledem k tomu, že pro přistoupení k Úmluvě je zapotřebí právě dvou třetinový souhlas Senátu (<http://www.icbl.org/index.php/icbl/Library/News/Universal/pr18may2010>, 6. 3. 2014).

⁶¹ ICBL. *U.S. Senators and Representatives Support Ban on Landmines: Letters Sent to President Obama* (<http://www.icbl.org/index.php/icbl/Library/News/Universal/pr18may2010>, 6. 3. 2013).

prezidenta Clintona, aby se USA připojily k zákazu nášlapných min.⁶² Mezi nejdůležitější informační kanál se pak v novém tisíciletí zařadil internet. Kampaň se snažila zapojit širokou veřejnost a odkazovala na sociální sítě jako Facebook či Twitter – ze zákazu nášlapných min chtěla vytvořit jakýsi trend, který se lidem dostane do podvědomí.⁶³

Kampaň využívala i strategie spolupráce s dalšími organizacemi, přičemž nejvíce je patrná kooperace s MVČK a OSN. Obě tyto organizace zastávají v mezinárodním prostředí velmi silné postavení a na rozdíl od nevládních organizací mají přístup na plenární jednání. Spolupráce s nimi tak byla pro ICBL velice důležitá. MVČK podporoval aktivity ICBL v podstatě ihned od jejího vzniku, čímž jí pomohl zajistit důvěryhodnost, aby se k podpoře problematiky přihlásily i entity jako například Sekretariát OSN. MVČK k podpoře tématu vůbec poprvé ve své historii spustil reklamní kampaň, čímž chtěl podpořit aktivity nevládních organizací. Organizace také na rozdíl od NGOs zapojených v kampani běžně navazovala bilaterální vztahy přímo s vládami států, čímž byl tlak na zákonodárce mnohem úspěšnější, než v případě nepřímého ovlivňování (Gowlland-Debbas – Hadj-Sahraoui – Hayashi 2000: 42–43).

⁶² ICBL. *History* (<http://www.icbl.org/index.php/icbl/About-Us/History/Chronology>, 6. 3. 2014).

⁶³ ICBL. *Ban mines USA* (<http://www.icbl.org/index.php/icbl/Library/News/Universal/banminesus>, 6. 3. 2014).

5. Konvence z Osla

„Kazetová munice je zbraň, která představuje nejvážnější nebezpečí pro civilisty, jelikož nášlapné miny byly zakázány v roce 1997. Masivní použití těchto zbraní Izraelem v Libanonu v srpnu 2006 vedlo k více než 200 civilních obětí a v roce následujícím po příměří sloužilo jako činitel, který podněcoval vlády, aby zajistily právně závazný mezinárodní nástroj k řešení problematiky kazetové munice.“⁶⁴

Tříštivá munice se poprvé objevuje již za druhé světové války, kdy je dle dostupných informací s největší pravděpodobností poprvé použila sovětská vojska na východní frontě proti německým divizím. Později je pak využívala i německá Luftwaffe. Po vzoru německých vzdušných sil tříštivou municí poté začaly aplikovat také Spojené státy v korejské válce (1950), při konfliktu s Indočínou v šedesátých letech a ve vietnamské válce (Borrie 2009: 9–11).

Princip kazetové munice⁶⁵ spočívá v tom, že se jedná o jednotnou municí (kazetu), která obsahuje množství malých bomb (nazývané také „bomblets“). Pokud bychom se zabývali přesnou terminologií, tak Cluster Munition Coalition definuje kazetové munice jako „konvenční munice, které jsou určeny k rozptýlení nebo uvolnění výbušné munice, váží méně než 20 kilogramů a obsahují výbušné submunice“.⁶⁶ Obvykle jsou rozmisťovány ze vzduchu letadly či stíhačkami, přičemž tyto zbraně se otevrou již za letu a uvolní tak malé bomby, které se rozlétnou, čímž zasáhnou velký prostor. Často jsou navíc navrženy tak, že nevybouchnou okamžitě po dopadu, ale explodují až dlouho

⁶⁴ USCBL. *Cluster Bombs* (<http://www.uscbl.org/cluster-bombs/>, 6. 3. 2014).

⁶⁵ Užívá se též pojmenování klastrová či kontejnerová munice (http://www.cervenkykriz.eu/cz/trendy/Kazetova_munice.pdf, 8. 3. 2013).

⁶⁶ The Monitor. *Cluster Munitions* (<http://www.the-monitor.org/index.php/LM/The-Issues/Cluster-Munitions>, 8. 3. 2014).

poté,⁶⁷ čímž se značně zvyšuje jejich nebezpečnost (mnozí experti a nevládní organizace je proto často přirovnávají k nášlapným minám, které rovněž nemají okamžitý efekt). Jejich cíl většinou díky rozptylu nemůže být přesně vymezen, a proto jsou jejich oběťmi z 98 procent civilisté,⁶⁸ což, podobně jako u nášlapných min, vede k nerozlišování mezi civilisty a vojenským personálem.

I v boji proti kazetovým municím hrál v počátcích významnou roli MVČK, který od sedmdesátých let – v reakci na konflikty v Laosu, Afghánistánu či bývalé Jugoslávii – upozorňoval na to, že v těchto válkách si tříštivé munice vyžádaly velké množství obětí a způsobují zejména civilnímu obyvatelstvu značné utrpení.⁶⁹ Stejně jako v případě Ottawské úmluvy tak došlo k morálnímu zhodnocení tříštivé munice a byla vyvíjena snaha téma rámovat (*framing*) jako humanitární problém. Do procesu se krátce poté zapojila nevládní organizace Human Rights Watch, která byla šokována zejména rozsáhlým užíváním munice organizací NATO v Jugoslávii, kdy docházelo ke zranění civilistů včetně dětí. Zde HRW přirovnávala – jak jsme zmínili výše – tříštivé munice k nášlapným minám, jelikož, stejně jako miny, zůstávaly také munice ležet na místě a znemožňovaly i po ukončení konfliktu pohyb obyvatel. Prakticky také zabraňovaly jakémukoli rozvoji země.⁷⁰

Zákaz používání tříštivé munice je v podstatě zanesen již v Ženevských úmlouvách, které nepovolují útoky pomocí zbraní s nerozlišujícími účinky, ačkoliv výslovně kazetová munice v nich zmíněna není. Jednání o tříštivé munici bylo nastoleno v rámci CCW v průběhu druhé hodnotící konference roku 2001, zejména s ohledem na znepokojující použití munice v Kosovu

⁶⁷ MVČK uvádí, že bomb, které nevybouchnou okamžitě, je přibližně jedna pětina (http://www.cervenkykriz.eu/cz/trendy/Kazetova_munice.pdf, 8. 3. 2014).

⁶⁸ USCBL. *Cluster Bombs* (<http://www.uscbl.org/cluster-bombs/>, 8. 3. 2014).

⁶⁹ Červený kříž. *Kazetová munice* (http://www.cervenkykriz.eu/cz/trendy/Kazetova_munice.pdf, 8. 3. 2014).

⁷⁰ Human Rights Watch. *NATO's Use of Cluster Bombs Must Stop* (<https://www.hrw.org/news/1999/05/10/natos-use-cluster-bombs-must-stop>, 8. 3. 2014).

(Bolton – Nash 2010: 176). Mezinárodní společenství se rozhodlo tento problém řešit pomocí Protokolu V připojenému k Úmluvě o zákazu nebo omezení některých konvenčních zbraní z roku 1980. Ani tento Protokol však explicitně používání kazetové munice nezmiňuje a pojednává jen o výbušných pozůstatcích války. Hodnotící konference v rámci CCW přesto přinesla řadu důležitých podnětů pro další vyjednávání: poskytla platformu pro kritiku tříštivé munice, vytvořila mezi nevládními organizacemi prostor pro vyjednávání o těchto zbraních, umožnila uskutečnit fórum a prohloubit partnerství mezi jednotlivými NGOs. V neposlední řadě pak byla po vzoru jednání o nášlapných minách vytvořena cesta pro zahájení vyjednávání (Bolton – Nash 2010: 177).

5. 1. Kampaň za zákaz tříštivé munice

V reakci na tyto skutečnosti se v listopadu roku 2003 utváří koalice nevládních organizací s názvem Cluster Munition Coalition (dále jen CMC). Mezi její zakládající členy patří Human Rights Watch, Handicap International a další představitelé ICBL.⁷¹ Hlavním cílem CMC bylo docílit definitivního zákazu použití, výroby, přepravy a skladování kazetové munice, dále dosáhnout jejího úplného zničení a v neposlední řadě prosadit dodržování práv obětí tříštivé munice a péči o ně.⁷²

Důležitým mezníkem při cestě za zákaz tříštivé munice byl izraelský útok proti Hizballáhu v Libanonu, kde si munice vyžádala množství obětí mezi civilisty i pracovníky působícími na tomto území.⁷³ Zprávy o tomto útoku vedly jednak ve vzbuzení zájmu veřejnosti, jednak podnítily mezinárodní společenství

⁷¹ Úplný seznam všech participujících organizací lze nalézt zde: <http://www.stopclustermunitions.org/the-coalition/members/>

⁷² The Monitor. *Banning Cluster Munitions. Government Policy and Practice* (http://www.the-monitor.org/cm/2009/banning_cluster_munitions_2009.pdf, 8. 3. 2014).

⁷³ Červený kříž. *Kazetová munice* (http://www.cervenykruz.eu/cz/trendy/Kazetova_munice.pdf, 8. 3. 2014).

k postupu proti těmto zbraním. Samotná OSN situaci v Libanonu označovala za „naprosto šokující“ a Generální tajemník Kofi Annan na jejím základě vznesl návrh na revizní konferenci CCW (Docherty 2007: 66). Hodnotící konference z roku 2006 ovšem nepřišla se smysluplným opatřením,⁷⁴ a proto, podobně jako v případě problematiky nášlapných min, i zde sehrála nakonec důležitou roli spolupráce nevládních organizací se státním aktérem – v tomto případě to bylo Norsko, kdo převzal vedoucí roli ve snaze prosadit zákaz těchto zbraní. V roce 2007 se konala první konference známá jako proces z Osla. Vedle Norska Kampaň získala podporu i Parlamentu Evropské Unie, který vyzvala členské státy, aby se zapojily do úsilí za zákaz tříštivých munic (Wisotzki 2009: 21).

5. 2. Úmluva o kazetové munici

K přijetí Úmluvy o kazetové munici (Convention on Cluster Munitions, dále jen CMC) došlo 25. května roku 2008.⁷⁵ Úmluva signatářské státy zavazuje k tomu, že nebudou používat, vyrábět nebo přechovávat tříštivou munici ani podílet se na jejím vývoji, dále, že do šesti let po přistoupení k Úmluvě zlikvidují zásoby těchto zbraní a do pěti let zároveň vyčistí území, jež mají pod svou kontrolou, od nevybuchlých elementů.⁷⁶ Stejně jako Ottawská konvence, také Úmluva o tříštivé munici se zaměřuje zejména na humanitární důsledky kazetové munice a její nepřiměřené dopady na lidské životy. Kazetová munice je dle ní nepřijatelná ze dvou důvodů: za prvé má, stejně jako je tomu v případě nášlapných min, nerozlišovací účinky, tedy není schopna činit rozdíl mezi civilisty a bojovníky. Za druhé s sebou použití kazetové munice nese riziko zanechání velkého množství nevybuchlé munice v místě konfliktu, čímž zbraň

⁷⁴ The Monitor. *Banning Cluster Munitions* (http://www.the-monitor.org/cm/2009/banning_cluster_munitions_2009.pdf, 9. 3. 2014).

⁷⁵ ICRC. *Convention on Cluster Munitions, 30 May 2008* (<http://www.icrc.org/ihl/INTRO/620?OpenDocument>, 8. 3. 2014).

⁷⁶ Červený kříž. *Kazetová munice* (http://www.cervenykruz.eu/cz/trendy/Kazetova_munice.pdf, 9. 3. 2014).

ohrožuje civilisty i po skončení bojů a brání hospodářskému a sociálnímu vývoji. Tyto důsledky přitom přetrvávají několik desítek let. Úmluva vstoupila v platnost roku 2010, kdy ji podepsalo 113 států.⁷⁷

Stejně jako v případě Ottawské konvence Úmluva z Osla zdůrazňovala aspekt lidské bezpečnosti a zaměřovala se zejména na nepřiměřené důsledky těchto zbraní na civilní obyvatelstvo. Nevládní organizace jako aktivně participující členové sehrávaly důležitou roli zejména v procesu vyjednávání a jejich přítomnost tak můžeme označit jako klíčovou.

5. 3. Spojené státy a Konvence z Osla

Ačkoliv jsou Spojené státy smluvní stranou Úmluvy o konvenčních zbraních a ratifikovaly Protokol V z roku 2009, Úmluvu o kazetové munici nepodepsaly. USA již od počátku stály stranou, neúčastnily se ani diplomatického vyjednávání v Oslu. Dle vyjádření ministerstva obrany americká vláda odmítla přistoupit k zákazu, jelikož považuje tříštivou municí za legitimní zbraň, která poskytuje rozhodující vojenské schopnosti a je nedílnou součástí vojenských operací, navíc Spojené státy nevlastní ani žádnou alternativu této zbraně. USA tak již od začátku rezolutně odmítaly jakýkoliv druh zákazu používání tříštivé munice – nakloněny byly pouze myšlence zlepšení její technické spolehlivosti.⁷⁸

⁷⁷ The Convention on Cluster Munitions (<http://www.clusterconvention.org/>, 9. 3. 2014).

⁷⁸ The Monitor. *Banning Cluster Munitions* (http://www.the-monitor.org/cm/2009/banning_cluster_munitions_2009.pdf, 9. 3. 2014).

5. 3. 1. Agenda setting

Stejně jako v případě Ottawské úmluvy nevládní organizace rámovaly téma jako humanitární, nikoliv vojenské. Koalice tak činila prostřednictvím statistik, analýz a zpráv. Human Rights Watch v roce 2002 vydala rozsáhlou zprávu s názvem *Fatally Flawed: Cluster Bombs And Their Use By The United States In Afghanistan*. HRW ve zprávě uváděla přesné statistiky, kolik kazetových munic Spojené státy v Afghánistánu použily. Dále zde zmiňuje, že použitím těchto zbraní se USA dopustily toho, co je při použití tříštivé munice typické – ačkoliv tyto útoky nebyly mířeny na civilisty, pokládají HRW útok za „zcela bezohledný“. Rovněž ve zprávě odkazují i na předchozí užívání munic ve válkách v Perském zálivu či Jugoslávii, a pokládají tak jejich další užívání za ignoraci lidských práv.⁷⁹

Nevládní organizace rovněž vydávaly směrem ke Spojeným státům přesné statistiky nejen o užití, ale i o zásobách tříštivých munic: dle HRW jich USA k roku 2009 měly více než miliardu, přičemž jen nepatrné množství z nich bylo opatřeno samodestrukčním mechanismem. Vedle toho byl zveřejněn i seznam, do kterých zemí USA stále tříštivou municí dodávají – mezi těmito příjemci byly i státy jako Afghánistán. I v případě tříštivé munice HRW vydávala reporty o tom, že Spojené státy jsou prakticky zodpovědné za zranění vlastních vojáků – ve válce v Perském zálivu bylo dle statistik zaznamenáno z celkového počtu zranění amerických vojáků téměř třináct procent zranění municemi, které shazovalo americké vojsko.⁸⁰

K podpoře humanitárního tématu se dalším nástrojem v rámci schematizování, jak upozornit na účinky tříštivé munice, bezesporu staly

⁷⁹ Human Rights Watch. *Fatally Flawed: Cluster Bombs and Their Use by the United States in Afghanistan* (<http://www.hrw.org/reports/2002/us-afghanistan/>, 11. 3. 2014).

⁸⁰ Information Clearing House. *U.S. Charged With War Crimes The Evidence File* (<http://www.informationclearinghouse.info/article3463.htm>, 11. 3. 2014).

výpovědi obětí a reporty ze zasažených oblastí. Další nevládní organizace zapojená v Kampani, Handicap International (HI), organizovala vlastní projekt, tzv. Ban Advocates, na obranu obětí tříštivé munice. V rámci svého programu americkým politikům přímo zprostředkovávala setkání s přeživšími, kteří byli ochotni vyličit své příběhy. Pod záštitou HI se Hillary Clintonová v Laosu setkala s šestnáctiletým chlapcem, kterého tříštivá munice připravila o obě nohy. Clintonová po sérii setkání prohlásila, že „je třeba udělat víc“ a že je to „bolestivé připomenutí vietnamské válečné éry“.⁸¹ Nevládní organizace rovněž pořádaly řadu veřejnosti přístupných setkání s experty působícími v municemi zamořených oblastech, ale i s příbuznými obětí tříštivých munic.⁸² Nevládní organizace Mennonite Central Committee pak vydala brožuru a DVD obsahující dokument s názvem „Harm No Hope“ s několika příběhy obětí z Laosu, přičemž tyto materiály distribuovala po celých Spojených státech.⁸³

Nepřehlédnutelným nástrojem pak samozřejmě byly protesty a demonstrace. Za zmínku stojí určitě ta, jež reagovala na poměrně kontroverzní tvrzení americké vlády, že „tříštivá munice je nenahraditelná při pomoci obětem přírodních katastrof“.⁸⁴ To ovšem nebyl skutečný důvod, proč se USA – slovy CMC – „snažily konvenci podkopat“. Ve skutečnosti se Spojené státy obávaly, že přijetí Úmluvy by značně zkomplikovalo používání tříštivé munice v rámci NATO. Na základě tohoto se před budovou amerického velvyslanectví v Dublinu shromáždila celá řada aktivistů včetně Jody Williams a obětí z Kambodži (mezi nimi nechyběl již dříve zmíněný Tun Channareth), aby dali veřejně najevo svůj

⁸¹Handicap International (http://www.handicapinternational.org.uk/resources/latest_news/landmines_cluster_munitions/120718_laos_clinton, 11. 3. 1994).

⁸²Cluster Bombs. *Cluster bomb survivors speak* (<http://clusterbombs.mcc.org/MCC/advocacy/tourphotos>, 11. 3. 2014).

⁸³ Mennonite Central Committee. *New MCC U.S. resources on cluster bombs available* (<http://www.mcc.org/stories/news/new-mcc-us-resources-cluster-bombs-available>, 12. 3. 2014).

⁸⁴ Cluster Munition Coalition. *Campaigners Call On U.S. To Stop Bullying Negotiators* (<http://www.stopclustermunitions.org/media/press-releases/?id=254>, 12. 3. 2014).

nesouhlas s tímto jednáním.⁸⁵ Další významnou protestní akcí pak byla „Beat The Drum“, která se konala v den prvního výročí Úmluvy o kazetové munici.⁸⁶

Jako další prostředek posloužila, podobně jako v případě ICBL, spolupráce se senátory. Stejně jako v případě nášlapných min se v problematice kazetové munice angažoval senátor Patrick Leahy, který společně s Dianne Feinstein⁸⁷ vydal zprávu „Cluster Munition Civilian Protection Act of 2007“. Dle ní by mělo dojít k omezení používání těch munic, které mají nižší než 99% míru spolehlivosti. Návrh zákona v tomto znění sice získal podporu Senátu a Sněmovny reprezentantů, ale k samotnému hlasování nakonec nedošlo.⁸⁸ Leahy a Feinstein také zaslali přímo prezidentovi Spojených států množství otevřených dopisů, ve kterém na něj apelovali, aby přijal zákaz používání tříštivé munice. Jako příklad uveďme dopis, který později zveřejnila Handicap International. Stojí v něm, že „tříštivá munice je bezohlednou a nevybíravou zbraní, která způsobuje značné utrpení civilnímu obyvatelstvu a v mnoha případech poškozují civilisty ještě dlouho po ukončení bojů“.⁸⁹

Vedle dopisů a filmů zasílaných vládám nevládní organizace Mennonite Central Committee spustila netradiční koncept rozesílání pohlednic americkým

⁸⁵ Landmine and Cluster Munition Report. *Banning cluster munitions 2009* (http://www.the-monitor.org/cm/2009/banning_cluster_munitions_2009.pdf, 12. 3. 2014).

⁸⁶ Cluctser Munition Coalition. *Beat The Drum to ban cluster bombs* (<http://www.august1.org/uploads/pdf/CMC%20Entry%20Info%20Force%20report.pdf>, 12. 3. 2014).

⁸⁷ Byli to právě tito dva senátoři, kteří v roce 2006 představili vůbec první návrh na legislativní opatření vůči kazetové munici – dle něj měly Spojené státy přijmout opatření, na jehož základě by nesměly používat tříštivou munic v oblastech obývaných civilisty. Tento návrh však nebyl v poměru 30 ku 70 přijat (http://www.the-monitor.org/cm/2009/banning_cluster_munitions_2009.pdf, 15. 3. 2014).

⁸⁸ The Monitor. *Banning Cluster Munitions*. (http://www.the-monitor.org/cm/2009/banning_cluster_munitions_2009.pdf, 12. 3. 2014)

⁸⁹ USCBL. *Convention on Cluster Munitions Celebrates Third Anniversary: Senators and Congressman Call on Administration to Review Cluster Munitions Policy and Join Ban Treaty* (http://www.uscbl.org/fileadmin/content/images/Press_Releases/August_1__2013_FINAL_USCBL_Press_Release.pdf, 1. 3. 2013).

senátorům. Na přední straně figurovala fotografie přeživšího muže z Laosu z již zmíněné skupiny Ban Advocates, který po výbuchu tříštivé munice utrpěl vážné zranění. Muž souhlasil se zveřejněním svého portrétu na pohlednici, která byla zdarma k dostání s odkazem na stránku www.senate.gov. Zde se nacházejí veřejně přístupné adresy senátorů s tím, že jim lidé mohou pohlednice posílat.⁹⁰

V případě Spojených států Koalice jednala i skrze poněkud neobvyklého aktéra – bankovní instituce. Mnohé banky se na popud Koalice zavázaly, že již nebudou financovat firmy jako Alliant Techsystems, Lockheed Martin či Textron, které patří (stejně jako v případě nášlapných min) mezi přední výrobce komponentů obsažených v tříštivé municí.⁹¹

V rámci řazení pak docházelo k aktivizaci tématu, a to zejména prostřednictvím informačních technologií – v tomto případě sehrála důležitou roli média: noviny, rádia, televize a zejména internet. V rádiu Chicago Public vystoupil Titus Peachey, člen Mennonite Central Committee, nevládní organizace zapojené v Kampani. Peachey se účastnil odstraňování tříštivých munic položených Američany v Laosu. Ve dvacetiminutovém rozhovoru v podstatě potvrzuje údaje ze statistik, které vydávaly nevládní organizace: tříštivá munice je dle něj zbraní, která má nerozlišující účinky, což znamená, že většina obětí v Laosu byla právě z řad civilního obyvatelstva; tříštivá munice tak pro civilisty představuje skutečné nebezpečí.⁹² Stejně jako v případě nášlapných min CMC využívala ke generování informací a zvyšování povědomí o problematice internet. Prostřednictvím kanálu YouTube koalice pravidelně zveřejňuje výpovědi obětí a přináší záběry z postižených oblastí.⁹³ Webové stránky jsou samozřejmě pro Kampaň nejrychlejší a nejméně finančně nákladnou

⁹⁰ Mennonite Central Committee. *Using postcards to ban cluster bombs* (<http://www.mcc.org/stories/news/using-postcards-ban-cluster-bombs>, 13. 3. 2013).

⁹¹ Cluster Munition Coaliton. *Banks urged to stop funding cluster bomb producers* (<http://www.stopclustermunitions.org/media/press-releases/?id=2188>, 13. 3. 2014).

⁹² Záznam je dostupný zde: <http://llnw.wbez.org/segment/audio/2011-December/2011-12-05/mon-2of3.mp3>

⁹³ *YouTube* (<https://www.youtube.com/user/LandmineMonitor>).

cestou, jak (nejen) veřejnost informovat o hrozivých účincích kazetové munice. Handicap International US na stránkách *clusterbombs.us* zveřejňuje fotografie a příběhy obětí, stejně jako přináší aktuální zprávy.⁹⁴

Kampaň se snažila vedle čísel a faktů předkládat i krátké filmy a fotografie z oblastí zasažených tříštivou municí. Amnesty International v roce 2010 zveřejnila fotografie z Jemenu, na kterých bylo patrné, že v této zemi jsou používány munice vyrobené ve Spojených státech. Navíc je Amnesty International doplnila informacemi, že v době konfliktu v roce 2009 si tyto zbraně vyžádaly 55 obětí, a to zejména z řad civilistů.⁹⁵ Vizuální prvky využívají i pro veřejnost volně přístupné výstavy, kde jsou pomocí fotografií vyobrazeny jak oběti, tak i to, jak tříštivá munice funguje.⁹⁶

I v tomto případě koalice nevládních organizací využívala k vyvíjení tlaku na vládu Spojených států spolupráci s dalšími aktéry. Důležitou roli hrály zejména Mezinárodní výbor Červeného kříže a OSN (respektive UN Mine Action Service, UNMAS). MVČK poskytoval nejen informace a expertízy, ale zároveň podpořil CMC v jejím tvrzení, že se jedná o rozsáhlý humanitární problém.⁹⁷ Jelikož Mezinárodní výbor Červeného Kříže zaujímá v mezinárodním prostředí silné postavení, jeho podpora byla pro CMC bezesporu velkým přínosem.⁹⁸

⁹⁴ No Cluster Bombs US. *Victims Stories* (<http://www.clusterbombs.us/victims-stories/>, 16. 3. 2014).

⁹⁵ Amnesty International. *Images of missile and cluster munitions point to US role in fatal attack in Yemen* (<http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/yemen-images-missile-and-cluster-munitions-point-us-role-fatal-attack-2010-06-04>, 13. 3. 2014).

⁹⁶ Mennonite Central Committee. *Cluster Bomb Exhibit* (<http://clusterbombs.mcc.org/resources/exhibit>, 13. 3. 2014).

⁹⁷ Reuters. *U.S. and major powers urged to join cluster munitions pact* (<http://www.reuters.com/article/2010/07/29/us-arms-cluster-idUSTRE66S4AC20100729>, 13. 3. 2014).

⁹⁸ ICRC. *Convention on Cluster Munitions: ICRC welcomes signing of historic agreement* (<http://www.icrc.org/eng/resources/documents/statement/statement-cluster-munitions-031208.htm>, 15. 3. 2014).

6. Závěr

Záměrem této práce bylo zkoumat, jaké nástroje používají lidskoprávní nevládní organizace při procesu nastolování agendy. Jak jsem uvedla v první části, nevládní organizace nejsou subjekty mezinárodního práva, jejich rozhodnutí nejsou závazná a politické procesy tak ovlivňují prostřednictvím neformálních strategií. Přesto lze tvrdit, že existují nástroje, které nevládní organizace používají při nastolování agendy v oblasti lidských práv.

První část práce pojednávala o nárůstu a historii nevládních organizací obecně. Zmínila jsem prostředí, které umožnilo jejich prudký rozvoj. Tento vývoj byl ovlivněn několika faktory, jako jsou globalizace, rozvoj komunikačních technologií či konec studené války a šíření demokracie. Dále jsem vymežila i vztah mezi NGOs a vládními organizacemi, jenž zahrnuje přímé či nepřímé interakce, při nichž nevládní organizace napomáhají ke generování témat vyvíjením tlaku na vlády či mobilizací veřejnosti. Zároveň je pro ně důležitá spolupráce s vládními organizacemi, jelikož jim poskytuje prostor pro konzultaci a vymezování postojů.

Nástroje používané při agenda setting jsem zkoumala prostřednictvím dvou kampaní, a to Kampaně za zákaz nášlapných min a Kampaně za zákaz tříštivé munice. Obě tato hnutí si vysloužila uznání mezinárodního společenství a na jejich vzniku měly nezanedbatelný podíl právě lidskoprávní nevládní organizace. Roli LP NGOs při nastolování témat jsem analyzovala v prostředí Spojených států, tedy v demokratickém státu, což je pro používané nástroje samozřejmě – do určité míry – určující. Rovněž je třeba zmínit fakt, že nevládní organizace v obou kampaních nejednaly zcela samostatně a vytvářely sítě s dalšími organizacemi – příkladem budiž agentura OSN či Mezinárodní výbor Červeného kříže – což nevládní organizace vybavovalo potřebnou legitimitou. Spolupráci navazovaly i se státními aktéry, v tomto případě s Kanadou

a Norskem – to jim zajistilo možnost participovat na jednáních a aktivně se účastnit debat.

Při zkoumání konkrétních kampaní jsem dospěla k následujícím nástrojům, které lidskoprávní nevládní organizace používají při nastolování agendy: zvláště podstatným se stalo zveřejňování statistik a výpovědí obětí, čímž se nevládní organizace snažily přerámovat téma nášlapných min a tříštivé munice z vojenského na humanitární. Kampaně a demonstrace na místní úrovni se staly dalším nástrojem, který těmto aktérům pomohl při vyvíjení tlaku na vládu Spojených států a při zvyšování povědomí o problematice nášlapných min a tříštivé munice. Dalším významným nástrojem pak byla spolupráce se samotnými senátory, čímž se nevládní organizace snažily dostat téma přímo do agendy kongresu. Zvláště pozoruhodná se v tomto případě ukázala úzká spolupráce se senátorem Patrickem Leahym, který se angažoval v obou kampaních. Mezi důležité nástroje patřily i informační technologie – ty nevládním organizacím umožnily rychlé šíření informací, a to zejména prostřednictvím médií jako jsou noviny nebo později internet, a přispěly výrazně ke zvyšování povědomí o této problematice. V neposlední řadě bylo důležitým nástrojem i lobby – s ohledem na zkoumané kampaně jsme viděli, že lobbování probíhalo nejen u kongresmanů, ale také u společností vyrábějících komponenty daných zbraní a bankovních institucí.

Na základě poznatků uvedených ve stati je možné konstatovat, že lidskoprávní nevládní organizace disponují širokou paletou nástrojů, jež jim umožňují aktivně se podílet na procesu agenda setting. Je tedy zřejmé, že disponují silou prosazovat v mezinárodním prostředí své cíle. Jejich vliv a význam je tak značný, ovšem s ohledem na analýzu zmíněných kampaní lze říci, že lidskoprávní NGOs se neobešly bez nástroje navazování spolupráce s vládními organizacemi a státy.

7. Seznam použité literatury

Alston, Philip – Steiner, Henry C. (1995). *International Human Rights in Context* (Oxford: Oxford Clarendon).

Amnesty International. *Images of missile and cluster munitions point to US role in fatal attack in Yemen* (<http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/yemen-images-missile-and-cluster-munitions-point-us-role-fatal-attack-2010-06-04>, 13. 3. 2014).

Atwood, David (2000). *Promoting Compliance: Observations on the Anti-Personnel Mine Ban Convention* (Geneva: Geneva Centre for Security Policy).

Axworthy, Lloyd (2012). *The Ottawa Treaty*. Canada's History.

Ban Bus Tour. *Ban* *Bus* *Tour* *Updated*
(<http://members.iinet.net.au/~pictim/p17.html>, 3. 3. 2014).

Boczek, Boleslaw Adam (2005). *International Law: A Dictionary* (Maryland: Scarecrow Press).

Boli, John – Thomas, George M. (1999). *Constructing World Culture: International nongovernmental Organizations since 1875* (Palo Alto: Stanford University Press).

Bolton, Matthew – Nash, Thomas (2010). The Role of Middle Power-NGO Coalitions in Global Policy: The Case of the Cluster Munitions Ban. *Global Policy*, s. 172–184.

Borrie, John (2009). *Unacceptable Harm: A History of how the Treaty to Ban Cluster Munitions was Won* (New York: United Nations Publications UNIDIR).

Brem, Stefan – Rutherford, Ken (2001). Walking Together or Divided Agenda?: Comparing Landmines and Small-Arms Campaigns. *Security Dialogue*, Vol. 32, No. 2, s. 169–186.

Calnan, Scott (2008). *The Effectiveness of Domestic Human Rights NGOs: A Comparative Study* (Leiden: Brill).

Claude, Welch E. Jr. (2001). *NGOs and Human Rights: Promise and Performance* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press).

Cluster Bombs. *Cluster bomb survivors speak* (<http://clusterbombs.mcc.org/MCC/advocacy/tourphotos>, 11. 3. 2014).

Cluster Munition Coaliton. *Banks urged to stop funding cluster bomb producers* (<http://www.stopclustermunitions.org/media/press-releases/?id=2188>, 13. 3. 2014).

Cluctser Munition Coalition. *Beath The Drum to ban cluster bombs* (<http://www.august1.org/uploads/pdf/CMC%20Entry%20Info%20Force%20report.pdf>, 12. 3. 2014).

Cluster Munition Coalition. *Campaigners Call On U.S. To Stop Bullying Negotiators* (<http://www.stopclustermunitions.org/media/press-releases/?id=254>, 12. 3. 2014).

Cluster Munition Coalition. *Countries* (<http://www.stopclustermunitions.org/the-problem/countries/>, 24. 11. 2013).

CNN. *100 million land mines worldwide* (<http://edition.cnn.com/WORLD/9710/10/land.mines/>, 2. 3. 2014).

Common Dreams. *Why Has Clinton Failed To Sign Land Mines Treaty?* (<http://www.commondreams.org/views/020600-104.htm>, 2. 3. 2014).

Cottrell, M. Patrick (2009). Legitimacy and Institutional Replacement: The Convention on Certain Conventional Weapons and the Emergence of the Mine Ban Treaty. *International Organization*, Vol. 63, No. 2, s. 217–248.

Croll, Mike (1998). *The History of Landmines* (South Yorkshire: Leo Cooper, Pen & Sword Books Ltd).

Červený Kříž. *Kazetová munice* (http://www.cervenkykriz.eu/cz/trendy/Kazetova_munice.pdf, 8. 3. 2014).

Červený Kříž. *Trendy* (<http://www.cervenkykriz.eu/cz/trendy.aspx>, 26. 2. 2014).

Červený Kříž. *Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly* (http://www.cervenkykriz.eu/cz/nsmhp/Zenevske_umluvy_a_dodatkov_e_protokol_y.pdf, 24. 2. 2014).

Dearing, James W. – Rogers, Everett (1996). *Agenda-Setting* (London: SAGE Publications).

Diane Publishing Company (1994). *Second Ngo Conference On Landmines: Conference Final Report*. Diane Publishing.

Docherty, Bonnie (2007). The Time Is Now: A Historical Argument for a Cluster Munitions Convention. *Harvard Human Rights Journal*, Vol. 20., s 53–87.

Dormann, Knut – Maresca, Louis (2004). International Committee of the Red Cross and Its Contribution to the Development of International Humanitarian Law in Specialized Instruments. *Chicago Journal of International Law*, Vol. 5, No. 1, s. 217–232.

Ecologic. *Participation of Non-Governmental Organisations in International Environmental Governance: Legal Basis and Practical Experience* (http://www.ecologic.eu/download/projekte/18501899/1890/report_ngos_en.pdf, 25. 12. 2012)

Fagan, Honor G. – Munck, Ronaldo (2009). *Globalization and Security: Social and cultural aspects* (Santa Barbara: ABC-CLIO).

Finnemore, Martha – Sikkink, Kathryn (1998). International Norm Dynamics and Political Change. *International Organization*, Vol. 52, No. 4., s. 887–917.

Flickr. *Ban Bus US Media* (<http://www.flickr.com/photos/banbus/sets/72157607093570603/>).

Fonjong, Lotsmart N. (2007). *The Challenges of Nongovernmental Organisations in Anglophone Cameroon* (Hauppauge: Nova Publishers).

Forsythe, David P. (2006). *Human rights in international relations* (Cambridge University Press).

Fullerton, Linda (1996). Ban Urged on Landmines meant for people. *Knihgt Rider-Newspapers*.

Gowlland-Debbas, Vera – Hadj-Sahraoui, Hassiba – Hayashi, Nobuo (2000). *Multilateral Treaty-making: The Current Status of Challenges to and Reforms Needed in the International Legislative Process : Papers Presented at the Forum*

Geneva Held in Geneva, Switzerland, May 16, 1998 (Boston: Martinus Nijhoff Publishers).

Graham, Thomas Jr. – Graham, Thomas – LaVera, Damien J. (2011). *Cornerstones of Security: Arms Control Treaties in the Nuclear Era* (Seattle: University of Washington Press).

Gunter, Michael M. (1977). Toward a Consultative Relationship Between the United Nations and Non-governmental Organizations? *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, Vol. 10, No. 1., s. 557–588.

Handicap *International*
(http://www.handicapinternational.org.uk/resources/latest_news/landmines_cluster_munitions/120718_laos_clinton, 11. 3. 1994).

History of the International Campaign to Ban Landmines
(<http://www.learntoquestion.com/seevak/groups/1998/sites/williams/histicbl.htm>, 2. 3. 2014)

Holloway, Richard (1998). *Establishing and Running an Advocacy NGO* (dostupné na: http://www.akdn.org/publications/civil_society_advocacy_ngo.pdf).

Human Rights Watch. *A Mine Ban Treaty*
(http://www.hrw.org/news/2009/07/24/united-states-ratification-international-human-rights-treaties#_Mine_Ban_Treaty, 1. 3. 2014).

Human Rights Watch. *Exposing The Source. U.S. Companies and the Production of Antipersonnel Mines*
(<http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/general2974.pdf>, 5. 3. 2014).

Human Rights Watch. *Fatally Flawed: Cluster Bombs and Their Use by the United States in Afghanistan* (<http://www.hrw.org/reports/2002/us-afghanistan/>, 11. 3. 2014).

Human Rights Watch. *Landmines: A Deadly Legacy* (<http://www.hrw.org/news/1993/09/30/landmines-deadly-legacy>, 2. 3. 2014).

Human Rights Watch. *Mine Warfare In Korea* (http://www.hrw.org/reports/1997/gen1/General-02.htm#P101_10086, 4. 3. 2014).

Human Rights Watch. *NATO's Use of Cluster Bombs Must Stop* (<https://www.hrw.org/news/1999/05/10/natos-use-cluster-bombs-must-stop>, 8. 3. 2014).

Human Rights Watch. *Retired Generals Renew Call for Total Antipersonnel Mine Ban* (<http://www.hrw.org/news/1997/07/20/retired-generals-renew-call-total-antipersonnel-mine-ban>, 4. 3. 2013).

Human Rights Watch. *US: Ban All Antipersonnel Landmines* (<http://www.hrw.org/news/2011/02/28/us-ban-all-antipersonnel-landmines>, 1. 3. 2014).

Human Rights Watch. *U.S. Companies and the Production of Antipersonnel Mines* (<http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/general2974.pdf>, 5. 3. 2013).

Human Rights Watch. *United States: The Time has Come to Ban Landmines* (<http://www.hrw.org/news/2013/03/01/united-states-time-has-come-ban-landmines>, 24. 11. 2013).

Chandler, David (2001). The Road to Military Humanitarianism: How the Human Rights NGO's Shaped A New Humanitarian Agenda. *Human Rights Quarterly*, Vol. 23, No. 3, s. 678–700.

Charnovitz, Steve (2006). Nongovernmental Organizations and International Law. *The American Journal of International Law*, Vol. 100, No. 2, s. 348–372

Chicago Tribune. *Motorola Mystery: What's Chip Doing In Land Mine?* (http://articles.chicagotribune.com/1994-03-31/business/9403310367_1_motorola-chip-land-mine-computer-chips, 5. 3. 2013).

ICBL. *Bann mines USA* (<http://www.icbl.org/index.php/icbl/Library/News/Universal/banminesusa>, 6. 3. 2014).

ICBL. *History* (<http://www.icbl.org/index.php/icbl/AboutUs/History/Chronology>, 6. 3. 2014).

ICBL. *History of Landmines* (<http://www.icbl.org/index.php/icbl/layout/set/print/Problem/Landmines/History-of-Landmines>, 23. 2. 2013).

ICBL. *Understanding Landmines* (<http://web.mit.edu/demining/assignments/understanding-landmines.pdf>, 23. 2. 2014).

ICBL. *U.S. Senators and Representatives Support Ban on Landmines: Letters Sent to President Obama* (<http://www.icbl.org/index.php/icbl/Library/News/Universal/pr18may2010>, 6. 3. 2013).

ICBL. *Write a Lobbying Letter* (<http://www.icbl.org/index.php/icbl/What-You-Can-Do/Write-a-Lobbying-Letter>, 4. 3. 2014).

ICRC. *Convention on Cluster Munitions: ICRC welcomes signing of historic agreement* (<http://www.icrc.org/eng/resources/documents/statement/statement-cluster-munitions-031208.htm>, 15. 3. 2014).

ICRC. *Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on their Destruction, 18 September 1997* (<http://www.icrc.org/ihl.nsf/385ec082b509e76c41256739003e636d/d111fff4b9c85b0f41256585003caec3>, 27. 2. 2014).

ICRC. *Landmines and measures to eliminate them* (<http://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/57jmm9.htm>, 28. 2. 2014).

ICRC. *Convention on Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons Which May be Deemed to be Excessively Injurious or to Have Indiscriminate Effects. Geneva, 10 October 1980.* (<http://www.icrc.org/ihl/INTRO/500?OpenDocument>, 26. 2. 2014).

ICRC. *Convention on Cluster Munitions, 30 May 2008* (<http://www.icrc.org/ihl/INTRO/620?OpenDocument>, 8. 3. 2014).

Information Clearing House. *U.S. Charged With War Crimes The Evidence File* (<http://www.informationclearinghouse.info/article3463.htm>, 11. 3. 2014).

Iryie, Akira (2002). *Global Community: The role of International organizations in the making of the contemporary world* (Los Angeles: University of California Press).

Jann, Werner – Wegrich, Kai (2007). Theories of the Policy Cycle. In: Fischer, Frank – Miller, Gerald J. (2007). *Handbook of Public Policy Analysis: Theory, Politics, and Methods*, s. 43–62.

Kaválek, Tomáš (2013). Útočná taktika Kurdské strany pracujících v Turecku v letech 2004-2011. *Mezinárodní vztahy* 4/2013.

Karnst, Margareth P. – Mingst, Karen A. (2004). *International Organizations. The Politics and Processes of Global Governance* (London: Lynne Rienner Publishers).

Keck, Margaret E. – Sikkink, Kathryn (1998). *Activists Beyond Borders: Advocacy Networks in International Politics* (New York: Cornell University Press).

Keeley, Robert (2003). *Understanding Landmines and Mine Action* (dostupné na: <http://web.mit.edu/demining/assignments/understanding-landmines.pdf>).

Kim, Youngwan (2011). *The Unveiled power of NGOs: how NGOs influence states' foreign policy behaviors* (Iowa City: University of Iowa).

Korten, David C. (1987). Third Generation NGO Strategies: A Key to People-centered Development. *World Development*, Vol. 15, s. 145–159.

Krut, Riva (1997). *Globalization and civil society: NGO influence in international decision-making*. *UNRISD*, s. 1–52.

Landmine and Cluster Monitor. *The Issues. Mine Ban Treaty* (<http://www.themonitor.org/index.php/LM/The-Issues/Mine-Ban-Treaty>, 27. 2. 2014).

Landmine and Cluster Munition Monitor. *United States of America* (<http://www.themonitor.org/index.php/publications/display?url=lm/2004/usa.html#Heading22650>, 24. 11. 2013).

Maslen, Stuart (2001). *Anti-personnel Mines Under Humanitarian Law: A View from the Vanishing Point* (Cambridge: Intersentia nv).

Maresca, Louis – Maslen, Stuart (2000). *The Banning of Anti-Personnel Landmines: The Legal Contribution of the International Committee of the Red Cross 1955-1999*. (Cambridge: Cambridge University Press).

Martnes, Kerstin (2002). Mission Impossible? Defining Nongovernmental Organizations. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, Vol. 13, No. 3, s. 271–285.

McCombs, Maxwell E. – Shaw, Donald Lewis. *Communication and Democracy: Exploring the Intellectual Frontiers in Agenda-setting Theory* (East Sussex: Psychology Press).

McGrath, Rae (2000). *Landmines And Unexploded Ordnance: A Resource Book*. (London: Pluto Press).

Mennonite Central Committee. *Cluster Bomb Exhibit* (<http://clusterbombs.mcc.org/resources/exhibit>, 13. 3. 2014).

Mennonite Central Committee. *New MCC U.S. resources on cluster bombs available* (<http://www.mcc.org/stories/news/new-mcc-us-resources-cluster-bombs-available>, 12. 3. 2014).

Mennonite Central Committee. *Using postcards to ban cluster bombs* (<http://www.mcc.org/stories/news/using-postcards-ban-cluster-bombs>, 13. 3. 2013).

Mezinárodní výbor Červeného kříže (http://www.cervenkyriz.eu/cz/mhp_knihovna/MANUAL/MVCK_prezentace.pdf, 17. 12. 2013).

Ministerstvo vnitra České republiky. *Ženevské úmluvy (na ochranu obětí války)* (<http://www.mvcr.cz/clanek/zenevske-umluvy-na-ochranu-obeti-valky.aspx>, 24. 2. 2014).

Moody, Eric M. (2008). *Landmines On The Table: A Negotiations Analysis Of The Global Campaign To Ban Landmines* (Florida: University of Florida).

Mutua, Maku (2007). Standard Setting in Human Rights: Critique and Prognosis. *Human Rights Quarterly*, Vol. 29, No. 3, s. 547–630.

No Cluster Bombs US. *Victims Stories* (<http://www.clusterbombs.us/victims-stories/>, 16. 3. 2014).

Nowrot, Karsten (1999). Legal Consequences of Globalization: The Status of Non-Governmental Organizations Under International Law. *Indiana Journal of Global Legal Studies*. Vol.6., No. 2., s. 579–645.

NY Times. *Rights Group Presses Drive on U.S. Makers of Land-Mine Parts* (<http://www.nytimes.com/1997/04/18/world/rights-group-presses-drive-on-us-makers-of-land-mine-parts.html>, 6. 3. 2014).

Patrick Leahy. *About Senator Leahy* (<http://www.leahy.senate.gov/biography/>, 8. 3. 2014).

Pearson, Frederic S. – Rochester, Martin J. (1997). *International Relations. The Global Condition in the twenty first century* (New York: McGraw-Hill).

Physicians for Human Rights (1993). *Landmines: A Deadly Legacy* (New York).

Polkinghorne, Michael – Cockayne, James (2001). *Dealing with the Risks and Responsibilities of Landmines and their Clearance. Fordham International Law Journal*, Vol. 25, No. 5, s. 1187– 1204.

Posner, Michael H. (1994). *The Status Of Human Rights Ngos. Columbia Human Rights Law Review*, Vol. 25, No. 1., s. 269–290.

Raghavan, Sudarsan (1998). *Some companies are petting out of mine business. Knight Ridder Newspapers.*

Reimann, Kim, D. (2006): *A View from the Top: International Politics, Norms and the Worldwide Growth of NGOs. International Studies Quarterly* Vol. 50, No.1, s. 45–68.

Reuters. *U.S. and major powers urged to join cluster munitions pact* (<http://www.reuters.com/article/2010/07/29/us-arms-cluster-idUSTRE66S4AC20100729>, 13. 3. 2014).

Risse-Kappen, Thomas – Ropp, Stephen C. – Sikkink, Kathryn (1999). *The Power of Human Rights: International Norms and Domestic Change*. (Cambridge: Cambridge University Press).

Risse, Thomas (2012). Transnational Actors and World Politics. In: Carlsnaes, Walter – Risse, Thomas – Simmons, Beth A, *Handbook of International Relations* (London: Sage), s. 426–453.

Rutherford, Kenneth R. (2010). Disarming States: The International Movement to Ban Landmines: The International Movement to Ban Landmines (ABC-CLIO).

Rutherford, Kenneth R. (2000). The Evolving Arms Control Agenda Implications Of The Role Of NGOs In Banning Antipersonnel Landmines. *World Politics*, s. 74–114.

Rutherford, Keneth R. (1999). *The Landmine Ban And Ngos: The Role Of Communications Technologies* (Nautilus Institute, San Francisco).

Salamon, Lester M. – Anheier, Helmut K. (1996). *Social Origins Of Civil Society: Explaining The Nonprofit Sector Cross-Nationally* (Maryland: Institute for Policy Studies).

Short, Nicola (1999). The Role of NGOs in the Ottawa Process to Ban Landmines. *International Negotiation*, s. 481–500.

Schiampo-Campo, Salvatore – Sundaram, Pachampet Sabhesa Aiyar (2001). *To Serve and To Preserve: Improving Public Administration in a Competitive World*. Asian Development Bank (Manila: Asian Development Bank).

Sigal, Leon V. (2006). *Negotiating Minefields: The Landmines Ban in American Politics* (New York: Taylor & Francis).

Stephenson, Carolyn (2005). What are Nongovernmental Organizations? (dostupné na: <http://www.beyondintractability.org/essay/role-ngo>).

Stop Cluster Munitions. *Members* (<http://www.stopclustermunitions.org/the-coalition/members/>, 5. 3. 2014).

Stroup, Sarah S. (2012). *Borders among Activists: International NGOs in the United States, Britain, and France* (Ithaca: Cornell University Press).

Suri, Jeremi (1999). Non-governmental Organizations and Non-state Actors. *Palgrave Advances in International History*, s. 223–245.

The Convention on Cluster Munitions (<http://www.clusterconvention.org/>, 9. 3. 2014).

The Heritage Foundation. *The Ottawa Mine Ban Convention: Unacceptable on Substance and Process* (<http://www.heritage.org/research/reports/2010/12/the-ottawa-mine-ban-convention-unacceptable-on-substance-and-process>, 5. 3. 2014).

The Monitor. *Banning Cluster Munitions* (http://www.the-monitor.org/cm/2009/banning_cluster_munitions_2009.pdf , 8. 3. 2014).

The Monitor. *Cluster Munitions* (<http://www.the-monitor.org/index.php/LM/The-Issues/Cluster-Munitions>, 8. 3. 2014).

Togbolo, Samuel Uwhejevwe (2005). *The Role of Non Governmental Organizations (NGOs) in Development* (dostupné na: <http://www.nigeriavillagesquare.com/articles/samuel-uwhejevwe-togbolo/the-role-of-non-governmental-organizations-ngos-in-development.html>).

U.S. Department of State. *Fact Sheet: Non-governmental Organizations (NGOs) in the United States* (<http://www.humanrights.gov/wp-content/uploads/2012/01/FactSheet-NGOsInTheUS.pdf>, 16. 1. 2014).

United Nations. *Cyber School Bus. Landmine Types* (<http://www.un.org/cyberschoolbus/banmines/resources/minetypes.asp>, 23. 2. 2014).

United Nations Rule of Law. *Non-governmental organizations* (http://www.unrol.org/article.aspx?article_id=23, 17. 12. 2013).

USCBL. *Cluster Bombs* (<http://www.uscbl.org/cluster-bombs/>, 6. 3. 2014).

USCBL. *Convention on Cluster Munitions Celebrates Third Anniversary: Senators and Congressman Call on Administration to Review Cluster Munitions Policy and Join Ban Treaty* (http://www.uscbl.org/fileadmin/content/images/Press_Releases/August_1__2013_FINAL_USCBL_Press_Release.pdf, 1. 3. 2013).

USCBL. *Lend Your Leg* (<http://www.uscbl.org/get-involved/lend-your-leg-campaign/>, 4. 3. 2014).

USCBL. *On April 4th, The United States Campaign to Ban Landmines is asking you to Lend Your Leg and Stand with Survivors!* (<http://www.uscbl.org/get-involved/lend-your-leg-campaign/>, 5. 3. 2014).

Weissbrodt, David (1977). The Role of International Nongovernmental Organizations in the Implementation Of Human Rights. *Texas International Law Journal*, Vol. 12, No. 1, s. 293–320.

Willets, Petr (1996). *The Conscience of the World: The Influence of Non-Governmental Organizations in the U. N. System* (Washington, D. C.: Brookings Institution).

Willets, Peter (2001). *What is a Non-Governmental Organization?* (dostupné na: <http://www.staff.city.ac.uk/p.willets/CS-NTWKS/NGO-ART.HTM>).

Williams, Jody (2000). David with Goliath. International Cooperation and the Campaign to Ban Landmines. *Harvard International Review*.

Wisotzki, Simone (2009). *Between Morality and Military Interests: Norm Setting in Humanitarian Arms Control* (Frankfurt am Main: Peace Research Institute Frankfurt).

YouTube. Leahy Calls On The President To Enter The International Treaty Banning Landmines (<https://www.youtube.com/watch?v=0AphMG-ZrxA>).

8. Résumé

Nowadays, the human rights non-governmental organizations play an essential role on the international scene. They have been endowed with various significant functions and their roles concerning the agenda of human rights remain indispensable.

The aim of this bachelor thesis is to conduct research on what tools human rights non-governmental organizations use while setting the actual agenda. The thesis focuses on two campaigns: International Campaign to Ban Landmines and Cluster Munition Coalition. It analyzes the usage of those tools from the point of view of the United States of America, a liberal democratic country. The theoretical part, first and foremost, defines the term "non-governmental organizations", explores their development and the historical increase in numbers. Furthermore, this preceding assessment is accompanied by a classification of non-governmental organizations and also discusses their relations toward individual governments of states and toward governmental organizations. Additionally, the actual agenda-setting process is described as well as its individual stages and elements. This part is closely followed by a second section, which embodies the form of a case study and serves to demonstrate the application of the tools throughout the two particular campaigns.

While analyzing the individual campaigns (which, in this case, were the ICBL and the CMC) I was able to determine several methods, which human rights non-governmental organizations tended to employ: direct testimonies of victims, publishing statistics/making statistics publicly available, establishing cooperation with state actors and deputies and, last but not least, public protests as well as information technologies are also put into practice.